"L'home es debat contra un monstre i allò que jo he intentat descriure és aquest monstre i aquest combat"

TORNANT D'ESPANYA

UN TESTIMONIATGE, NOMÉS

ANDRÉ CHAMSON

EDITAT PEL COMISSARIAT DE PROPAGANDA DE LA GENERALITAT DE CATALUNYA

Preu 10 Ptes.

21897
D
1934

5

BIBLIOTECA NACIONAL
SECCIÓN DE REVISTAS

Catalans!

EL MAGAZINE POPULAR

"Bon dia, senyor alcalde..."

PER
ARTUR LLORENÇ

Les
24
HORES
d'Hilari Salvador

Fet i fet, a les vuit ja és de peus a terra.

Sempre s'ha llevat a aquesta hora, i fins i tot, abans.

Aleshores, assegut davant l'esmorçar, dóna la primera llambregada al diari. L'apuntala al gerro de l'aigua. Primer mira els titulars: "La vida a la Ciutat", "Centres Oficials", "Criminal agressió de l'aviació facciosa", "Alemanya renuncia a la cultura liberal"... Per davant l'improvisat faristol passen els nou diaris del matí. A la cambra, oberta i ventilada, hi entren les primeres clarors de primavera.

Gairebé ja és hora d'anar-se'n. Són les 9.25. Obre l'ampla cartera dels documents i regira els papers. Bé, tot està amb ordre.

A la porta de baix ja l'espera el xofer davant la portella oberta del cotxe. No li pregunta pas on vol anar. Ho sap de sobres; invariablement a aquella hora del matí, sempre a la Casa de la Ciutat.

Davant la porta de l'Ajuntament, els mateixos de cada dia; uns que pregunten per un carrer que li han canviat el nom; uns altres per una dependència encofurnada en un laberíntic passadís...

—...Un moment, perdoni, que arriba el senyor alcalde.

Hi ha un petit atabalament. Els urbans del Cos de Guàrdia surten a la porta i saluden el primer magistrat de la ciutat.

—Bon dia, senyor alcalde.

Des de dintre el cotxe, Hilari Salvador enceta el seu primer somriure franc i amable. Ha començat la seva jornada de treball.

Per l'escala principal, decorada per Viladric i embellida per la graciosa "Maternitat" de Viladomat, els "bons dies" es repeteixen afectuosos. El senyor Salvador dóna paternals copets a l'espatlla dels funcionaris matiners, copets que tenen la virtut de guanyar el cor dels copejats.

Porta un vestit clar, el mateix que portava davant les autoritats angleses, el mateix que poguéreu veure fa poc a les fotografies de la "Keystone" i de la "Gràfic Press", aquells dies que els francesos, belgues i anglesos, reconegueren, d'una manera oficial, la simpatia irresistible del nostre alcalde popular.

A l'antesala del seu despatx, els ordenances deixen llur seient. Torna a repetir-se el petit rebombori de l'entrada.

—Seieu, seieu...

Després es tanca al seu despatx. Es el primer despatx barceloní, el més amable de tots els que heu vist. Damunt una taula imponent, encesa amb l'or dels daurats de la fusta, veieu unes roses i unes mimoses.

Les parets són decorades graciosament: allò tan dolç de la ciutat, la seva mar diluïda dintre uns blaus tendres: noies a les quals el vent fa voleiar les robes; homes de copalta, esborradíssima daguerreotip del vuit-cents català, amb els primers trens que anaren a Mataró i les primeres parelles que dansaren enllaçades, sota els papers de colors, que vesteixen la joia triomfal dels envelats i de les festes populars.

Les quatre parets són Barcelona. L'home que seu darrera aquella taula i que us allarga les mans, també és Barcelona. La més viva i humana representació de la ciutat.

Ha entrat a les deu del matí aproximadament, a aquesta casa que per tants conceptes ha merescut la denominació de la "Casa Gran". Ara són dos quarts de tres de la tarda. Durant aquest temps ha treballat amb els secretaris. Ha escrit, ha signat, ha rebut visites. Cap ciutadà no podria dir que l'Alcalde no l'ha rebut. Rep a tothom, pot tardar més o menys segons la feina, però rep a tothom.

* * *

El secretari treu el nas per darrera les cortines vermelles:

—Senyor Alcalde...

(Acaba a la pàgina 7)

Catalans!
EL MAGAZINE POPULAR

Direcció: J. ROIG-GUIVERNAU

REDACCIÓ I ADMINISTRACIÓ:
PLAÇA DE LA REPÚBLICA
NÚM. 2, PRAL. - TEL. 19278

EL NÚMERO: 2 PESSETES

SUBSCRIPCIÓ
PER TRIMESTRES

BARCELONA . . . . . 16 ptes.
FORA. . . . . 22 »

Concessionària per a la venda a Catalunya, resta d'Espanya i estranger:
CATALONIA, S. A
Ronda de Sant Pere, 3 - Barcelona

SURT ELS DIES
10 - 20 - 30

NÚMERO
5
30 DE MARÇ DEL 1938

El nou perfil de la ciutat

Si Barcelona ofereix a la contemplació dels homes sensibles les meravelles de l'arquitectura antiga, de mica en mica ha sabut, també, assimilar graciosament les audàcies de la nova manera de construir. Vegeu, sinó, la casa de la nostra coberta, simple, neta, ardida, segons les normes de l'arquitectura funcional.

EL CURS DE LA GUERRA

Les batalles d'Aragó

PER A. ROVIRA I VIRGILI

Teniem una batalla d'Aragó, i ara en tenim dues. A la batalla del Sud de l'Ebre, s'ha afegit la del Nord d'aquest riu, més intensa que l'altra i sobretot més disputada.

Parlant, en la nostra crònica anterior, de la lluita al Sud del riu, expressàvem l'esperança que, en la present crònica, podríem comentar una fase favorable per als republicans. En efecte: el ràpid avanç de l'enemic ha estat contingut a una vintena de quilòmetres a l'est d'Alcorisa, Calanda, Alcanyís i Casp. En els cinc primers dies avançaren els atacants més de seixanta quilòmetres en la direcció oriental. En els deu dies següents, amb prou feines n'han avançat vint. Pràcticament, llur marxa cap a les comarques del Mestratge, Montsià i Terra Alta queda deturat.

En aquesta ofensiva, els franquistes han obtingut avantatges innegables, però no han aconseguit llurs objectius més importants. Si bé és veritat que han allunyat el front republicà de la gran línia de comunicacions Terol-Saragossa, amenaçada durant molt de temps, i han ocupat una zona aragonesa d'alguns milers de quilòmetres quadrats, en canvi no han pogut destruir les forces republicanes d'aquell sector, ni tan sols causar-los grans pèrdues d'homes i de material. Les baixes nostres han estat petites en comparació amb l'envergadura de les operacions.

Insistirà l'enemic a atacar pel sector del sud de l'Ebre? Potser sí; però no és de creure que hi obtingui nous avantatges de consideració. Tant el territori del Principat de Catalunya situat més enllà de l'Ebre (comarques de Montsià i Terra Alta), com el nord del País Valencià, tenen formidables defenses naturals, la vàlua de les quals és augmentada per les fortificacions que estan construint-sé i pel coratge dels soldats nostres, ben ajudats per la població civil.

*
* *

El dia 22 de març, a primera hora del matí, inicià l'enemic la seva ofensiva pel sector nord de l'Ebre, amb els mateixos procediments de l'ofensiva del sector Sud, és a dir, atacs sobtats i violentíssims, amb gran intervenció d'artilleria, cavalleria (allí on el terreny s'hi presta), tancs i avions.

Es evident que l'èxit parcial aconseguit pels franquistes al Sud de l'Ebre, els ha encoratjat a atacar també pel Nord. Informacions d'origen facciós que hem vist a la premsa estrangera, asseguren que Franco (llegeixi's l'Estat Major italo-alemany) decidí dies enrera un canvi de plans, de cara a la realització d'un esforç màxim pel front de l'Est.

El temps dirà —i ho dirà aviat— si aquest canvi de plans ha estat un encert del comandament facciós. Nosaltres ens decantem a pensar que ha estat, des del seu punt de mira, un error, i un error greu.

La cosa certa, fins ací, és que a despit de l'enorme violència de l'ofensiva al Nord de l'Ebre, els seus resultats són magres, almenys en el moment d'escriure les ratlles presents, i això que ja van quatre dies de lluita aferrissada. Són uns resultats molt menors que els aconseguits dins un temps igual per l'ofensiva del sector Sud.

Territorialment, els resultats més visibles els han aconseguit els facciosos a les dues ales de llur front d'atac, o sia a la rodalia d'Osca i vora el riu Ebre. Si en els dies successius (i ja sabem per experiència que una ofensiva d'aquestes no dura gaires dies seguits) no eixamplen molt l'avanç, podrà dir-se que l'ofensiva haurà fracassat, amb tot i l'assoliment d'alguns objectius secundaris.

Les forces republicanes d'aquell sector (catalanes en llur majoria) es baten esplèndidament. En el cas que l'enemic volgués veritablement entrar a Catalunya pel Nord de l'Ebre, es trobaria davant d'una fortíssima resistència, afavorida per la configuració geogràfica. Entre l'actual línia del front i la ratlla de la frontera catalana, hi ha altes muntanyes i amples rius que són naturals defensors de la nostra terra.

D'altra part, cal tenir en compte que la lluita, en l'actual mes de març, és de resistència per a l'exèrcit de la República, i que no pot ésser llunyana l'hora inicial d'un període en què els nostres soldats prendran impetuosament la iniciativa, dotats de tot el material que els és necessari per triomfar.

CADA 10 DIES

Una estona de POLÍTICA

per JOAN SAURET

L'obligat final

El «mot d'ordre» ha estat desbancat per «la consigna». Aquesta s'ha imposat d'una tal manera que actualment ja hi ha gairebé més consignes que no pas ciutadans per a seguir-les. Hi ha la consigna que llança el partit, la penya, l'oficina i el periodista. La innovació ha fet—reconeixem-ho fortuna.

No fa gaire temps es celebrava una reunió de senyoretes en un poble de l'Espanya lleial. Determinaren fer públic un manifest glossador de la tasca que s'anava a emprendre. Es nomenà una ponència de redacció i el document fou enllestit molt de pressa. «Ja està!», es digué. «No, objectà una altra, manquen consignes.» Com que aquestes no *sortien* es sol·licità la col·laboració de les altres amigues:

—Vinga, tres consignes per a cloure el manifest.

LA FORÇA D'UN DIT

La frase anecdòtica ve dels primers mesos de guerra, quan era de lliure iniciativa la disciplina, el comandament i l'estratègia militars. La República no comptava amb cap dent sencera de la maquinària de l'exèrcit i de tot arreu sorgiren ordres, estrelles i vestuaris. No cal dir que gràcies a aquell entusiasme inicial fou possible comptar amb una base militar de la qual en sortiren alguns elements bons, excel·lents. La manera en què es començà, però, donà lloc a que alguns ciutadans—ràpids en adaptar-se—triessin a gust el *cos* i el trajo adequats. De tant en tant us sorprenia la presència al carrer d'un *aviador* que no era altre que un conegut vostre del qual coneixíeu precisament les seves afeccions a anar a peu. L'home marxà garratívat, carregat d'estrelles i de senyals fins que la disciplina i el comandament es referen i, com per art d'encantament desaparegué la plèiade que havia imposat en el vestit la moda bèl·lica.

Quan algun d'aquells «militars» anava al front es decidia a fer tasca d'*organització*, acabada la qual se'n tornaven a fer d'*enllaç* i a espaterrallar els veïns amb les seves estrelles. I en sabien de manar! Reunien els soldats i en tres i no res fabricaven capitans i oficials.

—Tu—deien senyalant amb l'índex de la mà—seràs capità; tu oficial i tu t'encarregaràs de la Intendència. Jo seré l'amo de tots.

Aquesta manera senzilla d'imposar graus militars xocà moltíssim i d'ací sorgí la frase: «Es un capità del dit »

Exercicis anagramàtics

Si bé l'ús dels anagrames ve de molts anys enrera, la seva època d'esplendor començà el 19 de Juliol. Tot i que la «Confederació Nacional del Treball» i la «Unió General de Treballadors» ja contrenyien el títol a les seves inicials, la veritat és que tothom les denominava pel seu nom sencer fins que la rebel·lió posà en voga les inicials C. N. T. i U. G. T. i el poble s'acostumà a servir-se en gran escala dels anagrames.

Hi ha hagut ciutadà que ha desxifrat l'enigma de tots els centenars d'anagrames posats en circulació, alguns dels quals, per cert, molt difícils. El que s'entrega a aquesta fal·lera està envaït d'una veritable obsessió anagramística. Tan bon punt veu dues inicials ja es tortura per a vestir-les i no descansa fins assolir-ho.

Un d'aquests ciutadans, però, ha hagut de reconèixer el seu fracàs davant unes inicials pintades en un automòbil que ha passat brunzent. Aquelles quatre lletres estaven—per a ell—condemnades a l'orfanesa, a córrer soles i descontrolades per aquest mons de Déu. L'home provava de posar-les un vestit, però hi havia una consonant que es rebel·lava a encapçalar un mot. «¿Què diable deurà voler dir aquest anagrama?», es deia malhumorat el desxifrador.

L'obsessió de fer d'unes lletres un anagrama l'havia fet oblidar de llegir amb senzillesa i sense preocupació un mot ben entenedor. L'home no sabia el significat de les lletres ESTE de l'auto d'un cap militar del front aragonès.

—Us casareu amb un home ric i misteriós.
—Es una petició de matrimoni?

(De HOUMOUR, Sidney)

LA GUILLOTINA

En ple segle XX, els homes no han pogut arribar al nivell que assoliren els "sans culottes"

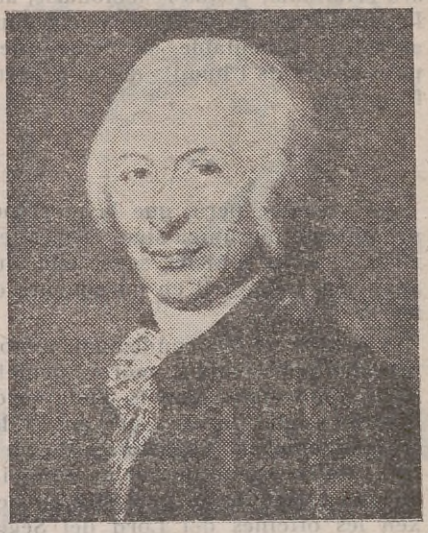

El Dr. Guillotin

Lucien Detries era un pobre advocat sense plets, que per a poder mantenir en bon estat el seu guardarroba, la seva col·lecció de perruques i perquè a taula no hi manquessin mai unes tallades de vianda, es dedicava a escriure i imprimir opuscles contra els homes de l'Assemblea del Club dels Jacobins, contra els «representants dels drets de l'home»

Un bon dia, mentre intentava vendre uns quants fulls a les «dames des Halles», les dones del mercat l'apallissaren i el lliuraren a uns patriotes. El tribunal el condemnà a mort, després d'oir uns quants testimonis i, al cap de quatre dies, fou executat.

Però en aquests quatre dies passaren coses singulars...

Els membres de la Convenció escoltaren amb molta atenció un informe del representant del Pas-de-Calais, metge de professió, sobre la «manera de fer més humana l'aplicació de la pena de mort, que la defensa de la pàtria fa necessària contra la mateixa voluntat dels pobles». El metge diputat explicà als seus col·legues que existia un aparell, inèdit encara, inventat per un doctor parisenc, molt conegut en les esferes aristocràtiques, i anomenat Guillotin. Aquest aparell tenia la virtut de tallar el coll amb una rapidesa enorme, tanta, que no deixava temps als condemnats per a reflexionar sobre llur sort ni per a sentir els calfreds de l'agonia. La pena de mort, doncs, si per aplicar-la s'emprès aquest aparell, seria, «no un càstig, sinó una defensa». Era ja el nou concepte del dret que es perfilava, a través de les paraules pausades i crues del convencional...

La Convenció promulgà una llei, ordenant que des d'aquell moment totes les execucions capitals es farien per mitjà d'un «nou instrument, que en homenatge al seu inventor, s'anomenaria *guillotina*, i que demostrarà al món que la República mata per necessitat i no per instint».

En un altre article, es confiava als Consells Municipals que s'encarreguéssin de finançar la construcció de les guillotines per a ús local.

Així fou com el matí del 25 de març del 1792, Lucien Detries estrenà la nova màquina de matar coneguda amb el nom de *guillotina*.

A la taula de fusta del sinistre aparell hi foren lligats, després del cos de Lucien, altres cossos més il·lustres, més famosos, primer Lluís XVI, el rei mesquí i infeliç que pagava les culpes de tota una dinastia. La seva muller, Maria Antonieta, «L'austriaca», la «guineu», com l'anomenava el poble, que pujà al cadafal altiva i que mirà a la multitud amb una mirada d'orgull. Mme. Roland i el seu marit, també passaren per sota la fulla d'acer. Després, Danton, l'home que salvà França en els moments més difícils, quan deu exèrcits estrangers envaïen el territori nacional i la República no tenia més que hosts de «sans-culottes» Mentre el lligaven al tauló, Danton, cridant, ordenà al seu botxí:

—¡Mostra el meu cap al poble, que val la pena!...

Robespierre, l'incorruptible, passà, també, per sota l'arc de fusta i veié caure damunt seu, en una visió terrible, com un llampec, la ganiveta. Maximilià anava tot embenat de cara, perquè la nit anterior, un guàrdia, li havia disparat, mentre estava reunit a l'Ajuntament, amenaçat ja per les forces conservadores que li havien segat l'herba sota els peus. I el botxí, el mateix que executà el rei, la reina, Danton i tants aristòcrates, li arrencà d'una estrebada les benes. I fou així sagnant, com Robespierre, l'home de la Revolució, entrà en la mort pel camí de la decapitació...

*
**

Des de llavors... Homes de totes menes, aristòcrates, revolucionaris, criminals, assassins passionals, conspiradors, lladres, espies, han sentit, durant un instant fugaç, la sensació horrible de veure caure, gairebé a nivell dels seus ulls, la fulla relluent que, unes centèssimes de segon més tard, els havia de llevar la vida.

¡Les coses que deuen haver passat pels magins torturats dels condemnats a mort, en aquest instant infinitament petit! ¡Les vides, les emocions tendres i sinistres, els odis i les dolceses de tots els anys, que ha despertat la ganiveta implacable, en aquests últims moments!

Perquè el més singular és que la immensa majoria dels executats han refusat que els tapessin els ulls. N'hi ha hagut que, fins i tot, com si s'aferressin a aquesta darrera visió tan curta del sol i de la llum de la vida, han pregat que el cadafal fos orientat cara a Llevant.

Des de Landrú, el col·leccionador de cadàvers femenins, fins a Gourgulof, el foll reaccionari rus que assassinà el president Doumer, la guillotina ha complert sempre amb el seu deure. Una matinada grisa, uns quants periodistes, el jutge i un notari, els encarregats de la sinistra feina, i a fora, a l'altre costat del mur del pati de la presó, una gentada plena de morbosa curiositat, que espera veure com s'alça la bandera negra en el pal de la torre.

Heus aci el que ha esdevingut el vell aparell de matar que, amb fins humanitaris, establí la Convenció, fa cent-trenta anys. Les multituds apassionades dels primers temps de la Re-

volució, han estat substituïdes per uns quants funcionaris ensunyats. Les causes que porten a l'execució ja no són les mateixes. Els homes que hi van, tampoc; abans eren aristòcrates, ara criminals; abans reaccionaris, ara lladres. Però la guillotina continua alçant-se, immutable, al centre dels patis reservats i humits de les presons franceses.

***

No cregueu, però, que la mort per decapitació mecànica sigui la més terrible. D'altres n'hi ha, sense ella, que guanyarien de molt en un concurs de terror i dolor.

A Anglaterra, els condemnats a mort per delictes comuns, moren penjats. Així, simplement, penjats d'una corda lligada a una forca. Com en l'Edat Mitjana, com en les històries de pirates... Cada vegada que hi ha anunciada una execució, les protestes envaeixen les oficines del Lord del Segell Privat de la Corona —el ministre de Justícia— perquè s'adapti la guillotina com a instrument de mort. El que per uns és dolent, per altres és acceptable.

A la Xina, la decapitació és per mitjà de la «força animal». Es un botxí, entrenat en aquests quefers i àgil, el que s'encarrega de tallar el cap als condemnats, que estan agenollats i amb les mans lligades, al mig del carrer, per a exemple dels curiosos vianants que es contemplen l'escena.

A les contrades llunyanes de Sibèria, abans de la Revolució, els governadors condemnaven els revolucionaris a morir empalats, és a dir, a morir com morien els heretges i els bruixots en temps dels senyors feudals i els esclaus sota l'Imperi Romà.

No cal pas recordar les execucions per enterrament, practicades al Mèxic d'abans de la Revolució i a la Veneçuela de Juan Vicente Gómez —no fa pas molts anys— en la qual el desgraciat era enterrat en un clot i cobert de terra fins al coll, i abandonat així a les formigues i als corbs.

I, sense allunyar-nos en el temps, ni travessar cap mar, qui no ha llegit dotzenes de vegades, un telegrama de premsa que diu així: «Berlín.—Ahir el traïdor a l'Estat Hans... fou executat per la destral, d'acord amb la sentència del Tribunal de Defensa de l'Estat.»

Com veieu, en ple segle xx, els homes encara no han sabut arribar al nivell que assoliren els «sans-culotte» i els seus representants. O, en tot cas, ho saben dissimular molt bé.

EL "CONCERTO" RETROBAT

Els melòmans del món sencer s'apassionen, aquests dies, per la descoberta sensacional d'un «concerto», fins ara desconegut i inèdit, de Schumann.

En realitat, aquesta obra no havia estat mai perduda. El compositor legà el manuscrit al violinista Joseph Joachim... Aquest trobà la peça dèbil i que no estava a l'altura de la fama del seu autor. En el seu testament ordenà que no fos tocada mai fins que haguessin passat cent anys de la mort de Schumann. I perquè aquesta ordre no fos violada, dipositá els tres fulls pentagramats en els arxius de l'Estat de Berlín.

Una néta de Joachim pretén haver descobert tot això conversant amb l'esperit de Schumann. I basant-se en aquesta afirmació, exigeix els drets d'autor «per a dedicar-los a l'esperit del compositor».

Però es veu que les autoritats musicals nazis no estan per orgues ni per esperits. I han ordenat —posant d'aquesta manera fi a la qüestió— que l'obra sigui tocada, durant una setmana, per les orquestres radiofòniques de l'emissora del Conservatori de Berlín.

"Bon dia, senyor alcalde..."

(Ve de la pàgina 2)

—Ah! Sí, el dinar.

Desa uns papers dins un calaix. Al cap d'uns moments, és ja a casa la seva germana. Es el familiar més pròxim que li resta i la persona que estima més en aquest món. Li dedica tots els dinars i gairebé tots els sopars; rarament el veureu als restaurants. Menja en quatre salts. No té temps material de fer-ho d'altra manera. Després, no gaire més tard de les tres de la tarda, abandona el domicili. Aleshores, per la persona que li agrada tafanejar en la vida dels altres, comença la preocupació i el dubte. On va l'alcalde fins a les cinc, en què no torna a comparèixer per l'Ajuntament? No el veureu enlloc; ni al cafè, ni amb cap amic, ni tan sols a una sessió d'una hora en un cinema de reportatges; enlloc...

Es difícil esbrinar-ho i fins i tot comprendre-ho, però, durant aquelles dues hores, Hilari Salvador torna a treballar. Porta els llibres de dues firmes comercials de la plaça. Es una feina que fa molt de temps que la ve exercint.

Després que Hilari Salvador ha complert amb els seus deures professionals particulars, es reintegra de bell nou a l'alcaldia. Això passa a les cinc en punt de la tarda.

* * *

Treballa infatigablement. "Abans d'ésser alcalde de Barcelona ho fou de la Barceloneta". Sempre ha vingut laborant per Catalunya, per la ciutat. Abans d'ésser l'home popular i estimat d'una capital, ho fou d'una barriada. "Lari" és una mena de mot meravellós pels dissortats habitants de la nostra població marinera, un dia alegre, picant i lluminosa.

Si enlloc de repassar les seves 24 hores d'avui, ens paréssim només una estona, en qualsevol passatge de la seva vida passada, de fa uns anys, veuríem com ha sabut aprofitar per Catalunya totes les estones de la seva existència. Fins quan a la presó flotant, pujaven de la Barceloneta els crits de "Lari! Lari!" que semblaven voler foradar el blau del cel...

Però, tornem a avui. De vuit a nou de la nit, abandona l'Ajuntament i torna a casa la seva germana, sopa...

Hores d'esplai? Ben poques. Alguna nit va al teatre, la seva gran passió de sempre. Abans de la República es dedicava intensament a l'excursionisme. Salvador és un dels catalans que coneix millor tots els recons i reconets de la nostra pàtria, que ha pujat més cims, i ha vist panorames més bells.

A les nits fa un servei permanent de residència, per si hi ha bombardeig o alguna alarma, sigui ell un dels primers ciutadans a acudir als llocs sinistrats. Tots els barcelonins recorden bé aquest automòbil que s'obre pas entre la multitud respectuosa en les nits de bombardeig, dins el qual hi ha la més alta autoritat ciutadana, commoguda, trastornada per la visió de tants crims.

No són 24 hores les que posa Hilari Salvador, alcalde popular, al servei de Barcelona, sinó tota una vida...

ARTUR LLORENÇ

—La barba o els cabells, senyor?

(De «BLUFF». Nova York)

Calefacció central

FET curiós: és a Revjavik, en el rude clima islandès, on els llogaters no han de despesar res per a calefacció central. Ja fa una pila d'anys que tingueren la idea de fer servir els geisers, aquelles famoses fonts d'aigua calenta, per a escalfar les cases. Els assaigs fets en nombrosos immobles de la capital islandesa han donat resultats satisfactoris. I l'Ajuntament acaba de decidir la construcció d'una canalització que s'estendrà sobre 18 quilòmetres. La sola dificultat que fins ara havia retardat l'exercici d'aquest projecte ha estat definitivament resolta. Un enginyer, en efecte, acaba de construir uns tubs isolants gràcies als quals l'aigua dels geisers conserva la seva temperatura primitiva.

HISTÒRIA SENSE PARAULES

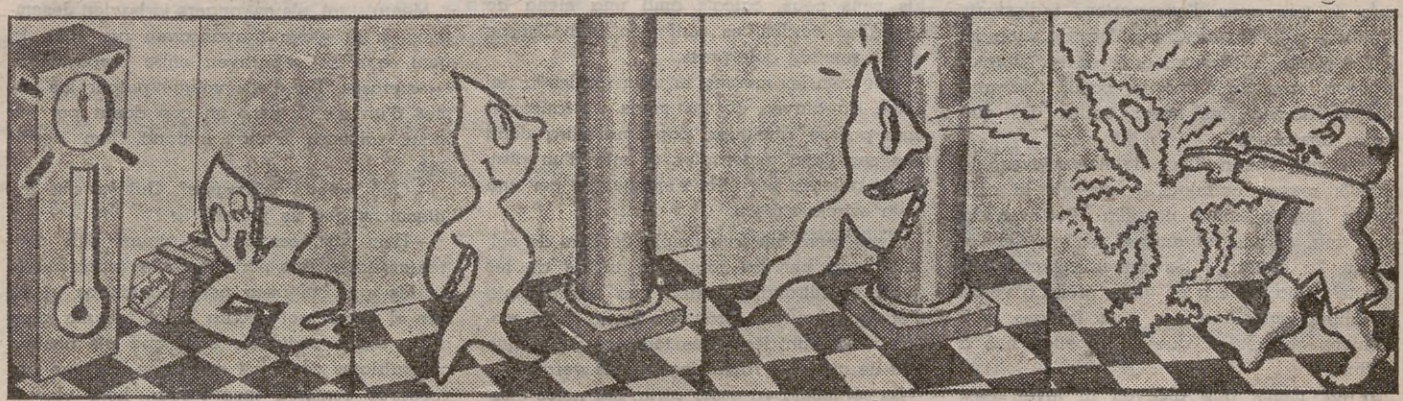

UN CÀPBUSSÓ DE TRES MIL ANYS ENRERA

Comitiva de verges portant a la deessa ofertes de les joies fabricades pels artífexs de Cnossos. Aquest gravat d'un cinyell d'or és de cap allà al 1400 ó 1500 abans de la nostra era. Es a dir, té 3.400 anys.

LA DOLÇA VIDA MATRIMONIAL DE CRETA

EL professor Dalski posà les seves ulleres d'or damunt el llibre obert. El vidre de l'ull esquerre, el de més augments, anà a descansar justament damunt la figura hieràtica de la Deessa Faistos. La cara immòbil adquiria, vista a través del gairell del cristall, una silueta monstruosa. Dalski estava cansat, després de cinc hores de llegir les llegendes que al voltant d'aquella figura mil·lenària s'havien bastit.

La poesia espontània, la riquesa d'anècdotes de tot el que llegia, s'augmentava amb noves dades, inèdites, recollides en el transcurs de tres anys d'excavacions i d'estudis realitzats a la illa de Creta. Ara, de retorn al seu despatx, a Moscou, deixava en llibertat la seva imaginació, per a bastir tota una història damunt les bases certes del que havia descobert.

Veia una llarga filera de noies joves, de cabells rossos, ondulats, i que els hi arribaven fins a mitja espatlla. Portaven la sina nua, ondulejant amb el va-i-ve del caminar. La cintura i les cames cobertes per una tela fina, blanca en unes, groga o verda en altres, embellida per unes franges amb dibuixos geomètrics, que es repetien fins a l'infinit.

A les mans, que alçaven al nivell dels ulls, lluïen anell i braçalets que cobrien tot el palmell. La cintura, també, estava rodejada per un cinyell daurat, d'or massís, en el qual es veien gravades escenes de la vida diària: un home armat d'una curta espasa que es llançava al damunt d'un brau de recargolades banyes; una dona, que lluïa alta cabellera tota enjoiada, que descompartia amb un moviment; dues comares que s'estiraven els cabells; un home, vestit amb una pell que li arribava fins als peus, que triturava blat...

Les noies caminaven per un estret corriol. Els seus peus, calçats amb una mena de sandàlies verdes, es confonien amb l'herba alta i gotejant dels prats.

Veié com les mosses, en una recolzada del camí, s'agafaven de les mans i avançaven amb passes rítmiques, cap una altra dona que semblava esperar-les al mig d'un prat. I com guiades per ella, s'endinsaren per una cova estreta i fosca.

Aviat, però, un raig ample de llum de sol, emblavida per les roques a través de les quals es filtrava, il·luminà una estàtua tota d'or, que hauríeu jurat que havia estat modelada damunt les carns torrades de la que feia de guia del ramat joganer de verges.

La cerimònia va ésser curta. Les noies mostraren, solemnement, a l'estàtua, les seves joies, sense obrir la boca. I la que les havia conduït fins allà, traient-se l'ampli mantell que la cobria, el dipositá damunt les espatlles brillants de la deessa. Les noies, una a una, anaren deixant als peus de l'estàtua vestida, anells, braçalets i cadenes d'or. Una hi deixà, també —era la més jove—, una dent que aquell matí li havia caigut mentre s'eixugava la pell rosada, a la sortida del bany...

Dalski veié, després, una gran plaça, plena de moltons i xais i de gent que discutia i s'escridassava. En un recó, a l'ombra d'un edifici —el més alt i majestuós de tots—, hi havia un grup de dones. Les verges de l'adoració i la seva guia, en formaven el centre. Al voltant seu, altres matrones, assegudes per terra, damunt els talons, anotaven inlassablement el que els deia la que semblava manar-les a totes.

—Xasi pagarà a Darmitia dues ovelles, per haver enviat els seus homes a tallar les espigues del seu camp...

Xasi saludava somrient i agraïda, mentre Darmitia remugava i es girava airada cap a tres homes que portaven agafats pels morros, altres tres ovelles.

—Vegeu, senyora, que jo em quedaré amb poc bestiar...

Però no pogué continuar el seu plany. Una dona, que anava tota vestida de blau —senyal distintiu de les servidores i confidents de la reina—, s'apropà a tot córrer.

—Què hi ha, Mitinie?

—A la costa han desembarcat uns homes sense barba, armats d'un metall blau, que no rellú al sol. Volen parlar amb vós, segons han dit a un dels guardians del port.

Mentrestant, els estrangers ja havien desembocat a la plaça i avançaven per entre la gent, que se separaven entre respectuosos i temerosos. Un d'ells volgué palpar les cames d'un moltó, però un cop donat per les mans robustes d'una matrona, l'en desdigué.

—Què voleu, estrangers? Quines són les intencions que us porten?

—Hem vist, senyora, a alguns dels nostres mariners, que portaven a les mans anells de les que ací useu per embellir-vos, si és que el metall pot encara afegir alguna cosa a la vostra seducció. Com que els nostres compatriotes són molt dalerosos del que ací vosaltres sembleu menysprear, hem vingut,

comerciants grecs que som, a proposar-vos un canvi de les coses que nosaltres portem amb joies de les que fabriquen els vostres artífexs, tan meravellosament que, encara que sols fos per la seva gràcia, tindrien alt preu.

—I què és el que ens porteu? Alguna cosa que nosaltres no tinguem?

—Mireu, senyora, aquesta llança d'acer. I aquesta espasa que no es trenca... Gusteu aquestes panses, que els mateixos déus voldrien tenir a menjar. Tot això, i moltes altres coses, us podrem donar, a canvi de joies...

—Però, què voleu que en fem? Les armes, no les necessitem. Els nostres homes tenen les de caça, perquè no manqui carn a la nostra taula. D'altra banda, no en necessitem. La sang, a nosaltres, ens repugna i, tot el més, tolerem la dels braus o la dels «torejadors» en la festa de la fecunditat, quan la reina està embarassada... L'única sang que per nosaltres és estimada, és la que acompanya el fill, quan surt del nostre ventre. Aquesta, l'oferim a la deessa Faistos. L'altra... No en volem. Què en fareu del nostre metall groc? Aquí ens serveix per tot, en tenim tant com volem. No entenc el vostre daler per posseir-lo.

—Però, bé us heu de defensar...

—Contra quins enemics? Fins ara, la nostra illa és pacífica. Els homes es dediquen a la caça, a la marineria, van a treballar la terra i a fer-la fructífera, com nosaltres mateixes. Les dones, posen els infants al món, regeixen la casa i el poblat. ¿Per què necessitem les armes, si quan hi ha discussió, vénen a la reina, i jo reuneixo el meu consell i entre totes decidim de qui és la raó? No hi ha, d'altra banda, grans motius per discutir. Les gents treballen en comú i les collites són de tots, i els ramats i els boscos...

—Oh, senyora; la gent del meu país no es voldrà pas creure totes aquestes coses meravelloses!... Una contrada en la qual les dones dirigeixen les ciutats i les hisendes...

—Què té d'estrany? I són les sacerdotesses, i manen en la llar i hereden de les mares i donen el seu nom als fills. El meu successor, jo sé que és fill meu. En canvi, vosaltres, pel que m'han contat altres estrangers, sou els que maneu les dones i les feu treballar. I encara que elles portin al món els homes nous, vosaltres us en considereu amos i els feu de pares i els doneu nom i lloc en la tribu...

—Temps a venir, senyora, les coses canviaran. Molts altres comerciants vindran a la vostra illa, i les vostres súbdites acabaran agafant gust amb l'esclavatge de la llar i en la submissió a l'home.

Dalski somreia, mentre es donava cops de barba sobre el pit, en el seu fantasiós entreson. Una multitud de dones, vestides de tots colors, amb les carns brunzides pel sol de l'estiu i d'homes forçuts i suats, cridaven i gesticulaven, en l'ampla planúria, mentre un torejador armat d'una espasa curta i d'una xarxa, lluitava contra el brau rabiós. La boca els espumejava a l'home i a la bèstia. La reina, aquell dia, estava a punt de donar a llum. I l'home —el torejador— lluitava contra la bèstia. Si vencia, seria femella. Si perdia, baró. Totes les tribus, congregades en els seus llocs tradicionals, estaven pendents de l'escomesa del brau que dirigia les seves banyes potents contra el ventre del lluitador.

El blau de les dones de Cnoses semblava una taca de tristor, entre el groc brillant de les de Vapio i el vermell flamejant de les de Nicenes. Finalment, l'home atravessà el coll de la fera —que ja ho era...—. Seria noia, una futura reina, si les altres caps de la tribu l'elegien com a successora. La gent, frenètica, encoratjada per l'espectacle del combat, es llançà al camp a dansar, amb les mans al darrera, les cabelleres desfetes i ondejants al vent, com banderes de victòria. Cada dona, rodejada per dos, tres o més homes —els seus homes—. Cap al tard, la multitud, esgotada i somnolent, anà a la deessa, a dipositar les seves joies i les seves ofertes de regraciament.

Mentre, en una cambra de Palau, tres homes s'embriagaven amb el vi dolcíssim de les vinyes de vora la mar. Eren els tres «pares» de la criatura.

A Dalski li semblà sentir com es barallaven. Però el soroll d'una plantofada el despertà...

P. D.—El professor Dalski, de Moscou, acaba de publicar un llibre sobre la civilització matrimonial de Creta, del qual són extretes aquestes escenes pintoresques de fa més de 3.000 anys.

J. M.

Oi que no ho sabieu...?

Sabieu que la majoria dels documents escrits amb tinta d'estilogràfica ja no es podran llegir d'ací un segle?

Sabieu que cada any es produeixen 30,000 terretrèmols, dels quals sols 50 causen alguna malesa?

Sabieu que un quilòmetre cúbic d'aire conté, segons les regions, de 32 a 64 mil quilos d'or?

Sabieu que el fil que forma la tela de l'aranya està constitut per més de 4000 brins?

Sabieu que les ungles humanes creixen 0,000.000.008 metres per segon?

Sabieu que les combinacions possibles, en el joc de dominó arriben a la xifra vertiginosa de 284 mil milions i escaig?

Si no sabieu tot això, què sabieu?

Periodistes!
Professors!
Intel·lectuals!

Per a l'estudi del procés històric del nostre país no pot faltar en la vostra biblioteca l'interessant opuscle

Acords del Ple Nacional Econòmic Ampliat

celebrat per la C. N. T. a València (El primer Congrés Nacional Econòmic de caràcter constructiu celebrat a l'Espanya antifeixista des del 19 de juliol).

Preu de l'exemplar: Una pesseta

Comandes a "Distribuidora Ibérica de Publicaciones"
Rambla del Mig, 17 - Telèfon 15639
BARCELONA

D. I. P.

ESCLAUS EN PLE

Encara subsisteix en molts països, la venda d'éssers humans

PER

SALVADOR MARSAL

El bon «Babbit» americà, que viu a Nova-York, en acabar de sopar, encén un gruixut cigar (ai las!), i després de llegir un reportatge truculent al «New York Times» —perquè ell és liberal i partidari acèrrim de Rossevelt— decideix amb la muller anar a fer una escapada a Harlem —un dia és un dia— o entafurar-se en algun dels teatres del carrer 42.

«Babbit» ha sentit parlar molt de la trompeta maravellosa de Louis Armstrong, del jazz «hot» de Cab Calloway, de la veu avellutada i malenconiosa de Marion Anderson, i de l'art inimitable de Paul Robeson. Tots quatre famosos artistes són negres i el liberalisme de «Babbit» se sent tot cofoi que uns quants dels més illustres representants d'una «raça inferior» convisquin amb la blanca democràcia americana. Ell recorda que una vegada hi hagué un President que es digué Lincoln...

«ES VENEN 150 NEGRES»

Però el que «Babbit» ingora és que els avantpassats de Cab Calloway i de Louis Armstrong, de Paul Robeson i de Marion Anderson arribaren a Nord-Amèrica, arrencats del cor del continent africà, a bord d'una flotilla de bergantins i goletes. Era l'any 1619. A l'Estat de Virgínia arribaren els primers negres d'Africa. Les plantacions de cotó necessitaven molts braços. I això durà fins a mitjans del segle dinovè. Centenars de milers de negres foren transportats i venuts a la gran Amèrica. L'any 1700, un negre podia ésser comprat per 125 dòlars. Si era ben musculat se'n pagaven, l'any 1800, més de 400 dòlars. A mitjans del segle XIX, poc abans d'ésser abolida la venda d'esclaus negres, aquests eren pagats a 1.500 dòlars.

Encara no fa cent anys, exactament el 29 de gener del 1853, el diari «Picayuno», de New Orleans, publicava el següent anunci:

«Es venen 150 negres. Treballadors agrícoles, paletes, guixaires, ferrers i particularment un ferrer molt hàbil, acostumat a tots els treballs de la plantació.»

Una altra mostra. El «Norfolk Herald», publicava el mes d'agost del 1840 aquest altre anunci:

«Es ven una noia de color. Qualitats excepcionals. La millor de les costureres...»

Aquells negres que l'any 1691 eren desembarcats com a fardells als ports de la costa oriental americana formen avui una legió de quinze milions d'homes. Es una inmensa taca negra damunt la neu dels camps de cotó del sud. Una es va estenent per tot el territori de la Unió...

ES QUE NO HO SABIEU?

¿Però, és que no sabieu que la venda de negres no sols no està abolida sinó que subsisteix avui en molts països? Per tal que no en dubteu us direm que a la Societat de les Nacions funciona des de fa vint anys —gairebé des que fou creat l'organisme ginebrí— una Comissió integrada per membres de diversos països que discuteix i tracta assumptes relacionats amb l'esclavitud i que encamina els seus treballs a fer desaparèixer del món aquesta plaga infamant de la venda de carn humana. Naturalment, al cap de vint anys de laboriosos treballs encara no ha pogut extirpar aquest cranc, que és la vergonya de la civilització. Aquesta Comissió és, com si diguéssim, la de la no intervenció per acabar amb l'esclavitud. I és clar, encara avui es venen i es compren esclaus...

DISSIMUL

A començaments del segle XIX un «carregament» de negres produïa al seu organitzador de 50.000 a 100.000 dòlars. Avui dia, el tràfic infamant es fa en forma més dissimulada i no pot valorar-se en moneda, sinó en treball. A les possesions colonials dels grans països «civilitzats», els representants de les metròpolis no desdenyen pas, ans al contrari, el contacte amb el negrer.

Segons les dades que existeixen als «dossiers» de la Societat de les Nacions l'esclavitud existeix encara al

Totes les novetats de la Literatura Antifeixista

REVISTES:

«L'Esquella de la Torratxa», «Meridià», «La Correspondència Internacional» i les revistes estrangeres més importants.

P.A.C.O.D.

Distribuidora de Publicacions Antifeixistes de Catalunya. Coop. Obrera

Rambla del Mig, 17 - Telèf. 19937
BARCELONA

SEGLE XX!

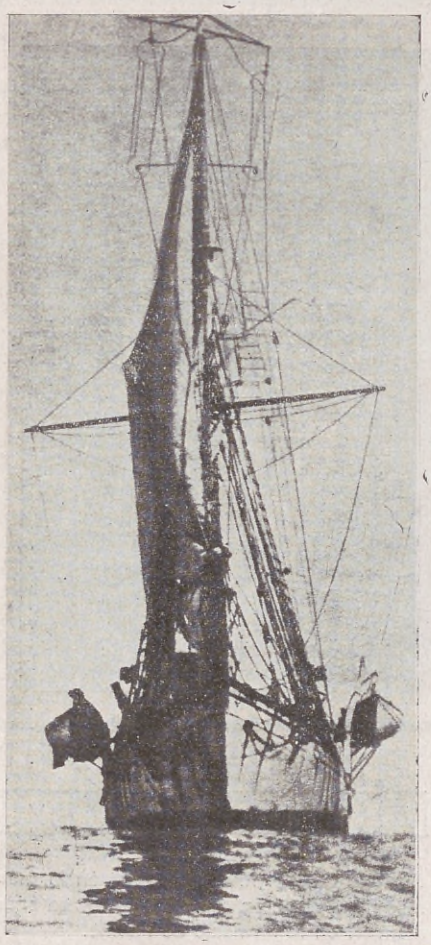

El vaixell negrer no ha desaparegut. Encara la seva silueta sinistra creua les mars civilitzades portant la càrrega humana per a oferir-la en venda com mercaderia vulgar.

Hedjaz, al Nejd, al Yemen, als soldanats de Hadramouth a l'Oman, al soldanat de Koweit a Libèria i a grans regions d'Etiopia, cosa que no deuen pas haver abolit els italians. Però a més es practica la venda d'esclaus a tota l'Aràbia, part de l'India, a Xina i en nombrosos arxipèlags del Pacífic.

DESPRES DE QUARANTA SEGLES DE CIVILITZACIO

Abissínia és l'únic país cristià del món on encara està en vigor l'ignominiós tràfec. Separada del món cristià en el segle VIII, Abissínia es trobà voltada de pobles àrabs que, com és sabut, practicaven en gran escala el tràfec d'esclaus. Mahoma ja admetia l'esclavitud al Corà i els àrabs reduïen a aquesta condició tots els cristians que queien al seu poder. Naturalment, els etiops feien el mateix. A Xova hi havia un mercat en el qual anualment eren venuts de tres a quatre mil esclaus i l'emperador rebia com a premi o tribut dos «talers» per cada esclau venut. El darrer sobirà etiop, Haile Selassié, havia dictat disposicions per a restringir la compra-venda d'esclaus, però no va assolir grans resultats.

El que hem dit d'Abissínia podem repetir-ho del Camerun, Togo, Africa occidental francesa, Africa equatorial, costa francesa dels somalis, etc.

Hi ha, però, regions africanes o asiàtiques on l'esclavitud és una institució profundament arrelada en l'ànima i els costums populars fins al punt que tot intent d'alliberació dels desgraciats que són venuts com una simple mercaderia origina seriosos i sagnants disturbis. Això va ocórrer a la vall de Hukawg, a l'alta Birmània, segons relata en un informe tramès al Govern anglès pel seu delegat a les seves colònies sud-asiàtiques.

*
* *

Després de quaranta segles de civilització, l'esclavitud, el tràfec de carn humana persisteix i es tolera. Però, ¿per què ha d'estranyar-nos si es tolera encara l'esclavitud de pobles sencers: Abissínia, Xina, Austria, Espanya... a mans de la rapinya i de la força?

A l'Hedjaz, a Nejd, al Yemen, a Oman, Soldanat de Koweit, Libèria, Abissínia, el negre es veu perseguit implacablement...

"Aquest noi només pensa en fer coses que no donen pa"— li deien els seus familiars a Serra Pàmies

PER FRANCESC ESTEVE

Quan els periodistes que fan informació a la Generalitat havien interrogat els Consellers a la sortida del primer Consell celebrat pel nou Govern constituït el dia 30 de juny de l'any passat, un dels companys preguntà:

—I Serra Pàmies, el nou Conseller de Proveïments, no ha sortit encara?

—Sí; és aquell jove prim, amb els cabells curts, que ha sortit el primer de tots...

—Aquell xicot?

El periodista expressava en el seu rostre l'estranyesa, que fou completada amb la següent exclamació:

—Si és molt jove!...

Efectivament. L'actual Conseller d'Obres Públiques, és jove, però no tant com sembla. Miquel Serra Pàmies, va néixer el 17 de gener del 1902. Per tant, ha complert els 36 anys. Clar que la seva figura esprimatjada i el seu rostre infantívol el fan aparentar més jove del que és. Hom no li faria més de 25 anys.

VOLUNTAT I TENACITAT EXTRAORDINÀRIES

La seva tasca a la Conselleria de Proveïments, malgrat les enormes dificultats i obstacles que s'oposaven al seu camí, ha demostrat que Serra Pàmies és un home d'una voluntat i una tenacitat extraordinàries, que vol i que sap fer front a les més durissimes adversitats. I la seva gestió palesà de més un gran amor a Catalunya i els seus drets autonòmics.

Avui, però, no ens proposem fer la crítica de la seva actuació política al front d'aquell Departament en hores tan difícils. Presentarem avui als nostres lectors, l'home, el seu caràcter, l'esperit rebel i els trets més característics de la seva personalitat.

«QUAN EM TROBO BE, ES QUAN ESTIC SOL»

Enemic d'exhibir-se i, per tant, refractari a tota mena de propaganda personal, hom ha d'emprar diversos recursos per a obtenir-li unes declaracions o fer-li un interviu. El seu caràcter retret el mena a la solitud i a defugir tota conversa que consideri innecessària. Ell ja ho diu:

—Quan em trobo bé, és quan estic sol.

Els seus pares tenien una fàbrica de curtits a Reus. Els seus primers anys els passà en un Collegi de Monges. «Aquest collegi —ens diu somrient Serra Pàmies— s'anomenava del «Sagrado Corazón de Jesús». Després, més grandet, en feren anar a un collegi, el qual vaig haver d'abandonar als 11 anys, per voluntat dels meus pares».

ANAVA A JUGAR AMB ELS «GUINOS»

Aquesta decisió dels pares del noi fou presa perquè a la sortida d'estudi, i moltes vegades fent campana, se n'anava amb altres vailets a tirar pedres. Serra Pàmies ho explica d'aquesta manera:

—Com que a casa «figuraven» que eren molt entenimentats, no podien consentir que anés a jugar amb «guinos» (a Reus, dels trinxeraires, en diuen «guinos»). I aleshores vingué un Mestre a casa. Aquesta manca de contacte amb els altres nois de la meva edat, indubtablement tingué una influència amb el meu caràcter i en la meva manera d'ésser, ja que l'ambient pesa enormement en la formació de l'home.

DE REUS A BARCELONA, PASSANT PER AMERICA

Quan els seus pares ho cregueren convenient, el feren treballar a la fàbrica de curtits. En retirar-se del negoci, Serra Pàmies entrà d'empleat a les oficines d'una casa comercial de Reus, on estigué fins als 21 anys, que decidí marxar per no poder adaptar-se a aquell ambient.

Un bon dia arreglà les maletes i decidí anar-se'n a Amèrica. La seva estada allí fou molt agitada. Visità Colòmbia i Venezuela, on treballà de diversos oficis i professions.

A Amèrica no hi pogué estar gaire temps. Les autoritats de Puerto Colòmbia el deportaren a Barcelona, per haver estat un dels organitzadors de la primera vaga que es declarà a aquella localitat.

VIDA SINDICAL

De retorn a Barcelona, després d'unes setmanes de cercar feina, pogué entrar de peó a la Barcelonesa d'Electricitat, Magatzems del carrer d'En Mata, on, en l'actualitat, ocupava el càrrec d'encarregat de la Refineria d'Olis.

Intervingué activament en aquell temps en el moviment sindical i a l'any 1931, ocupant el càrrec de President del Sindicat de Llum i Força de la U. G. T., fou un dels

més eficaços organitzadors de la vaga de la Canadenca, vaga que es guanyà i que permeté la formació del front únic.

Serra Pàmies només ha estat detingut una vegada. El motiu fou per suposar-lo complicat en un atemptat contra l'ex-Rei a París.

UNA ANECDOTA

Li demanem que ens conti alguna anècdota, algun fet sobresortint de la seva vida. Serra Pàmies, mig rient, ens diu que no té en la seva història res que valgui la pena d'ésser explicat. No obstant, insistim i li fem la següent pregunta:

—¿Què t'impulsà a anar-te'n de la nostra terra?

—Els meus pocs anys, i l'ambient migrat que jo respirava en aquell despatx on treballava en el meu poble. Com que ja començava a interessar-me per les qüestions socials i polítiques, amb altres companys teníem el projecte de fundar un diari. Quan algun amic venia a recollir-me a casa dels meus familiars, em deien: «Aquest també deu ésser un tarambana com tu. Només penses fer coses que no donen pa»... A propòsit d'això, ara recordo un fet que té una certa gràcia. Un dia vaig arribar gairebé una hora tard a l'oficina. Em dirigí a l'apoderat i sense excusar-me pel meu retard, li vaig dir: «M'hauríeu de fer un favor; tenim en projecte fundar un diari i ens manquen dues o tres mil pessetes. He pensat que vós podíeu fes aquesta gestió prop del senyor Vilella perquè ens les deixés.

L'apoderat féu uns ulls com unes taronges i baladrejant com un condemnat em respongué:

—Aquest «xiquet» no sé per qui m'ha pres. No faltaria més que després d'arribar una hora tard a l'oficina, encara em volgués fer servir de recader!

DUES VEGADES LA COMUNIO

—No cal dir —ens fa Serra Pàmies— que aquelles pessetes no les veiérem i, per tant, el diari es quedà en projecte.

—No recordes res més? Una altra i prou, insistim.

—Mira, si vols digues que jo he fet la comunió dues vegades. La primera vegada quan anava al collegi, i la segona perquè la meva mare em va donar un duro. I com que després ja no em van pagar més, tampoc la vaig fer més.

VIURE SOL!

—Quina és la teva aspiració màxima?

—Quan estigui lliure, anar a l'Africa Central i viure sol.

No sabem si prendre seriosament aquesta resposta. Ens decantem, però, conegut el seu caràcter i la seva manera d'ésser de defugir del tracte social, a creure que ens ha dit la veritat.

No podem tenir aclariments a aquest respecte, perquè Serra Pàmies, cordialment, ens allarga la mà i s'acomiada de nosaltres.

S.O.S. automàtic

La «Radiomarine Corporation of America» acaba d'ordenar que cada vaixell de més de 1.600 tones installi a bord una invenció tan humana com enginyosa. Es tracta d'un aparell que reconeix automàticament, entre tots els senyals que corren per l'aire, els S.O.S. La seva reacció consisteix a posar en marxa un timbre d'alarma installat no solament en la cabina del radiotelegrafista, sinó també a la passarella del comandant.

Aquest S.O.S. Robot, com l'anomenen els americans, és d'una concepció molt enginyosa. No respon, en efecte, més que als senyals de S.O.S. i no destorba en cap manera la recepció de les altres emissions. L'inventor n'és Charles Jackson Pannill, radiotelegrafista americà, que ha recollit, un dels primers a Amèrica, una emissió radiotelegràfica que venia d'Europa.

EDICIONS EUROPA-AMÈRICA

Últimes publicacions:

Dimitrof . .	— «La lucha por el frente único contra el fascismo y la guerra»	3.—
P. Mif. . . .	— «La lucha del Partido Comunista Chino por la independencia de su pueblo».	1.50
A. Marabini	— «Los campesinos italianos bajo el fascismo» . .	1.50
Lebedinski .	— «La semana» (novel·la)	2.50
Lipman. . .	— «Diario de un soldado rojo» (3.ª edició) . . .	3.50
X. X. . . .	— «La conquista del Polo»	5.--
X. X. . . .	— «Las elecciones en la U. R. S. S.	3.—
C. Marx . .	— «Las luchas de clases en Francia» . . .	3.—

COMANDES A:

Distribuïdora de Publicacions - Diputació, 260 - Barcelona

RIVALITAT...

... i l'obús salvador

PER

ENRIC MANOBENS

UNA i mil voltes vàreig intentar d'imposar la meva autoritat —autoritat relativa— per a apaivagar els ànims.

Però el paper de redemptor, pel que es veu, no m'escau.

No n'endevinava una.

—Mira, Enric: encaixaré una peroració per llaunassa que sigui, d'hora i mitja. Pots parlar-me, fins i tot, del miracle dels pans i dels peixos... Però d'aquell idiota, ni paraula. T'ho prego.

No sé per què es tenen odi.

Es tracta, això sí —i és tot el que sé— d'una rivalitat antiga.

Apocalíptica.

I, engreixa aquesta rivalitat amb cabells blancs, l'haver de menjar del mateix cassó. I dormir a la mateixa xavola.

Deixeu, però, que us els presenti:

Carles, 24 anys. Estudiant. Excellent fuseller. No tem a res ni a ningú. S'entendreix, això sí, quan escriu el seu "flirt". (Entre parèntesi: "Nineta meva". O bé: "Teta estimada".)

De la seva família no en sap res. Es troba en la seva totalitat a l'Espanya estrangera. Espanya salvatge...

Ara, amb el seu casc d'acer i la seva barba —barba de convalescent—, no és el Carles de "L'Ocell de Foc". No és el Carles amb aires de George Raft...

I Alvar. A la trinxera, "Al.".

23 anys. Futur metge. Poruc, amb tots els agravants, en dies de tranquillitat. Un lleó autèntic, els dies de combat.

Com tot home de trinxera que s'estimi, "Al" té les seves manies: els dies de pluja va descalç pel fang de la trinxera. I, en dies de sol, de xafogor, presum unes magnifiques botes de muntar... amb uns arrevistats mitjons de llana.

Assegura, molt seriós, que la "higiene bèl·lica té les seves exigències".

Una mania més d'"Al": Odiar Carles fins a la fi.

I una mania de Carles: Assabentar tothom de les ganes que li té a "Al".

Rivals.

Rivals a la mateixa trinxera.

* * *

Un xiulet ens fa avinent que un obús balla —amb més o menys alegria— sobre els nostres caps.

Ajeguts sobre un fang grogueng i pudent, esperem —desitjant que es produeixi el més lluny possible— l'explosió. Però...

Però l'explosió no arriba.

Hom va extreure del seu interior una papereta...

A uns metres de nosaltres, s'aixeca una columna de fang groguenc i pudent. El projectil no ha esclatat.

Moments després, un soldat, Carles —aires de George Raft— vingué a nosaltres amb l'obús a l'espatlla.

Havia saltat l'espoleta. El "deu i mig" estava buit. Es a dir, buit del tot, no. Hom va extreure del seu interior una papereta.

"*Ojo, vamos a atacar dentro unas horas.*"

Un camarada disfressat de soldat nacionalista, s'havia jugat la vida.

"*Ojo, vamos a atacar...*"

—Els nostres homes —ordres superiors— es varen preparar.

A cada "tronera" un fusell. I un cor.

Preparatius i alegria. Infinitat de mans i rostres acaronaven amb fruïció el fusell.

I gràcies a la papereta —gràcies a la valentia del camarada artiller— vàrem frenar fàcilment l'atac enemic.

Vàrem deixar arribar els autòmates —moros de totes menes— fins a trenta metres de la nostra trinxera.

Una descàrrega.

I bombes de mà.

I repiqueteig de metralladora.

I, mentre els fusells escupien, mentre les camarades metralladores sembraven el pànic, mentre els autòmates s'apilotaven tacant-se uns amb altres de sang negrenca, als nostres llavis un himne. Una oració bèl·lica: "La Internacional".

Entre "Al." i Carles —dits nerviosos al gallet— es creuen mirades de rancor.

A voltes semblen decidits a arrencar els respectius fusells, d'entre els sacs terrers, per a agredir-se.

Mentre, l'enemic està propens al "xaqueteig".

Les pistoles feixistes —pistoles assassines— no poden frenar el marxa enrera desesperat de moros i aris.

Després, el contraatac.

Agils, entusiastes, amb l'oració bèl·lica als llavis, els nostres homes salten parapet.

Corren darrera l'enemic, disparant a plaer per entre pilots de carn.

He vist marxar junts "Al." i Carles.

Colze a colze. Rivalitzant a disparar més i millor.

I assassinant-se, entre tret i tret, amb la mirada...

... ...

El nostre contraatac ha estat durissim.

L'enemic s'ha replegat, ha anat a parapetar-se força lluny de la seva posició-base.

Des de la nostra trinxera —de reraguarda en aquest moment, per obra i gràcia del "xaqueteig"— es percep clarament, el diàleg de les metralladores.

Arriben molts soldats ferits.

Els nostres sanitaris —herois corregits i augmentats— porten a terme una tasca esgotadora.

Amb estupefacció —logiquissima— he vist arribar Carles amb una magnífica i pesada càrrega: "Al.".

Sí. Al bell costat d'"Al.", ha esclatat un "set-i-mig" —made in Germany—, que ha convertit la cama esquerra del futur doctor en un manyoc de carn i sang negres...

Carles —aires de George Raft—, després de desprendre's de la càrrega, s'ha desfet en improperis contra "Al.":

—Per aquest imbècil, he hagut d'abandonar el nostre avanç.

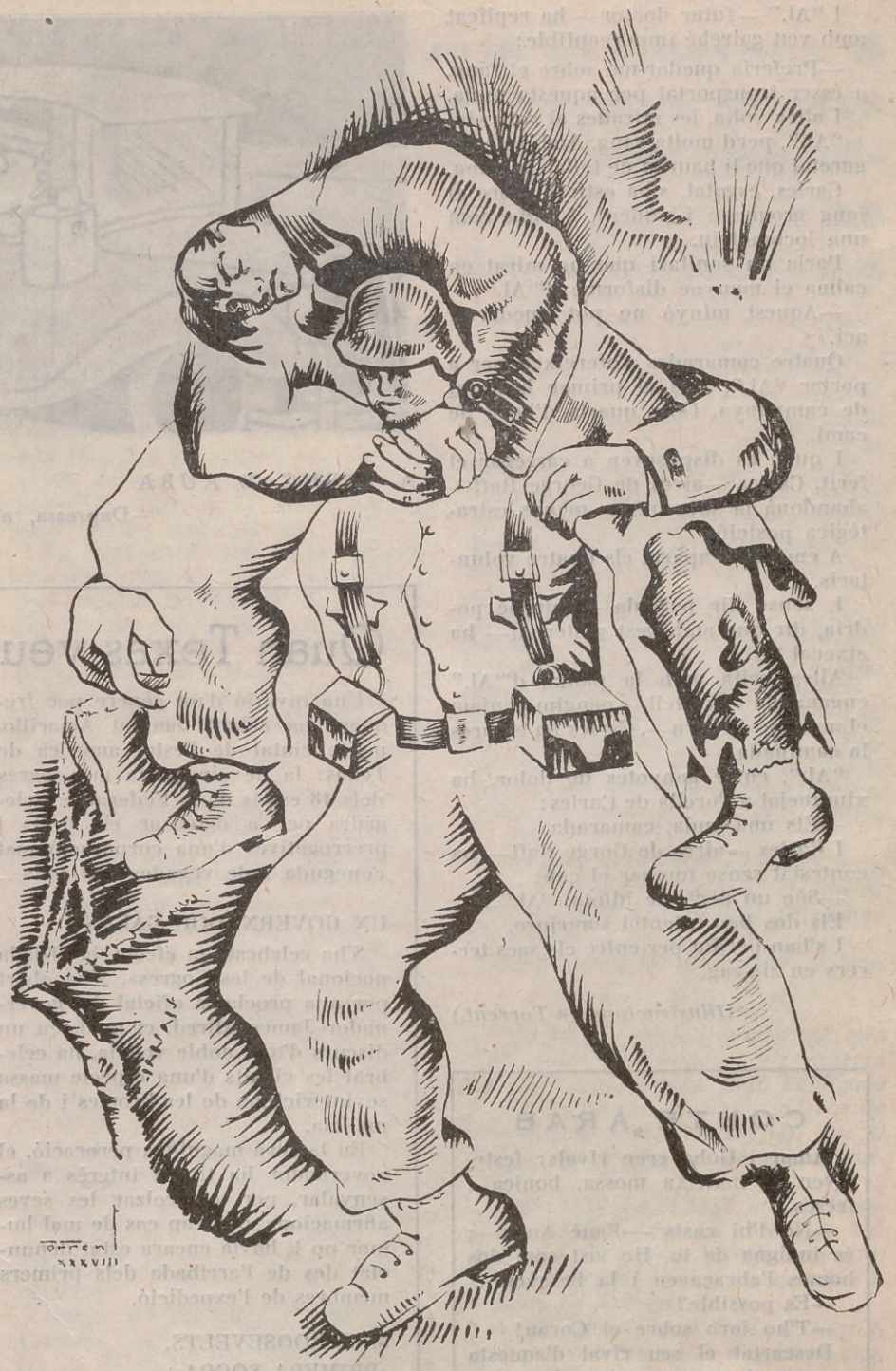

He vist arribar Carles amb una magnífica i pesada càrrega...

I "Al." —futur doctor— ha replicat amb veu gairebé imperceptible:

—Preferia quedar-me sobre el fang, a ésser transportat per aquesta mula.

I altra volta, les mirades al roig viu.

"Al.", perd molta sang. Amb tota seguretat que li hauran de tallar la cama.

Carles, esgotat, s'ha estirat sobre el fang groguenc i pudent, i bufa com una locomotriu.

Parla un sanitari que ha mirat en calma el manyoc disforme d'"Al.":

—Aquest minyó no pot quedar-se aci.

Quatre camarades s'ofereixen per a portar "Al.", fins al primer hospital de campanya. Cinc quarts d'hora de camí.

I quan es disposaven a carregar el ferit, Carles —aires de George Raft— abandonà la seva més o menys estratègica posició.

A empentes apartà els quatre voluntaris.

I, sense dir paraula —gairebé podria, dir que amb gest maternal— ha aixecat "Al.".

Altra volta amb la panxa d'"Al." enganxada al clatell —pengim-penjam el manyoc de carn—, Carles ha emprès la caminada.

"Al.", entre ganyotes de dolor, ha xiuxiuejat a l'orella de Carles:

—Ets una mula, camarada.

I Carles —aires de Gorge Raft— ha contestat sense tombar el cap:

—Sóc un perfecte idiota, "Al."...

Els dos han intentat somriure.

I s'han perdut per entre els sacs terrers en zig-zag.

(Ilustracions de Torrent.)

CONTE ÀRAB

Amar i Goha eren rivals: festejaven la mateixa mossa, bonica i fresca.

—No t'hi casis —digué Amar—; és indigna de tu. He vist com dos homes l'abraçaven i la besaven ..

—Es possible?

—T'ho juro sobre el Coran!

Descartat el seu rival d'aquesta manera, Amar es casà amb la bellesa.

—Com! —li diu un dia Goha—. Et cases amb aquesta noia, tu que has vist com l'abraçaven i besaven dos homes?

—Sí —respon Amar—. Però eren el seu pare i el seu germà.

El més graciós del cas és que aquesta història és veritat, que tot això s'ha explicat davant el jutge francès de Casablanca.

A TRENC D'AUBA

—Depressa, al cementiri nou!

(De LE CANARD ENCHAINE, Paris)

Quan Texas veu desfilar el "rodeo" de les sogres

Una invasió d'un gènere poc freqüent ha caigut damunt Amarillo, petita ciutat de l'estat americà de Texas: la de cinquanta mil sogres dels 48 estats de la Federació, delegades per a defensar els drets i prerrogatives d'una corporació mal coneguda i de vegades criticada...

UN GOVERNADOR GALANT

S'ha celebrat, en efecte, la «Diada nacional de les Sogres». S'ha obert per una proclama oficial del governador James Allred, el qual, en un discurs d'una noble volada, ha celebrat les virtuts d'una espècie massa sovint víctima de les bromes i de la malícia.

En la seva magnífica peroració, el governador ha tingut interès a assenyalar, per a recolzar les seves afirmacions, que cap cas de mal humor no li havia encara estat denunciat des de l'arribada dels primers membres de l'expedició.

MRS. ROOSEVELTS, «PRIMERA SOGRA»

El «clou» de la manifestació ha estat l'arribada impacientment esperada de Mrs. Roosevelt, proclamada «Primera Sogra dels Estats Units», que ha assistit del balcó de la residència a l'entendridora desfilada.

Una de les més suggestives atraccions de la parada ha estat una plataforma colossal damunt la qual 500 d'aquelles dames han muntat la guàrdia.

Totes les botigues han tancat, totes les finestres s'han adornat, i la majoria de gendres... han passat el dia a fora.

EL PENEDIMENT D'UN PERIODISTA

La tradició d'aquest míting original no es remunta més que a quatre anys. Fou inaugurada per un periodista casat, dotat d'una sogra i... penedit.

Amarat d'un misticisme que cap obstacle no podia ja vèncer, l'home es féu apòstol i predicà, amb una ploma tocada per la gràcia, la fi de les hostilitats per al gran bé de les digestions familiars.

Com tot propagandista militant, sembrà la idea de cèl·lules i de clubs, organitzà la xarxa d'infiltració del penediment i formà els primers batallons de reforma. S'enrolaren de totes les edats. Vingueren de tots els recons dels Estats Units...

EL «CODI» D'AMARILLO

El programa és senzill: reemplaçar el nerviosisme per la paciència, la ironia per l'humor, i afegir quatre gotes d'elogi sobre les qualitats de la cuina de la «mamà»...

Aquests punts respectats han de permetre a tothom, segons el Codi d'Amarillo, d'assolir un estat de beatitud paradisíaca...

ARTUR RIMBAUD, per Paul Verlaine

4 COSES

La bohèmia pintoresca • Un coronel i dos poetes • Les reaccions psíquiques • Els quaderns inèdits de Beethoven

PER JOSEP M.ª FRANCÈS

Una de les figures més originals de la bohèmia literària francesa vuitcentista és, sense cap mena de dubte, Pierre Leroux. Parlant d'ell un dia davant de Víctor Hugo, el gran poeta va escridassar-se indignat: "Pierre Leroux? Es un miserable! ¡Em deu tres-cents francs!"...

Tots sabem que Hugo era un administrador escrupolós i que l'enutjaven certes coses. Però cal constatar que Leroux devia a tothom. La seva tècnica de "beau sabreur" ultrapassava la de Leon Bloy, que ja és dir. El sant-simonià Reynaud, home ric, sensible i generós, li va assignar una pensió de mil dos-cents francs. Leroux, de retorn de Jersey —on va "picar" els 300 francs de Hugo— va anar-lo a veure. "¿Es teu aquest hotel, aquest mobiliari, aquestes pintures, aquest servei?" —"Sí, amic—respongué Reynaud—." "Aleshores els ric i m'atorgues una misèria de 1.200 francs? ¡Ets un mal amic!... ¡T'avorreixo!..." Tanmateix, va continuar embutxacant-se la "misèria"...

Emili Ollivier, cap de ministres, en ocasió que el bohemi no tenia un clau, va trametre-li, per mediació d'un amic, 200 francs i una invitació per a dinar amb ell. L'amic, prudent, li parlà de 100 francs i de l'àpat. "No puc anar-hi. No tinc roba", digué Leroux, embutxacant la suma. Això li valgué 60 francs més, per al sastre. —"Em manca, encara, llogar un cotxe."—"Teniu." El bohemi obtingué altres 4 francs. "Però ni així! Jo no vaig a dinar amb un instrument de Napoleon III! Es una bella persona. Ara recordo que m'ha lliurat 100 francs, encara. Vingo'n", i quan els va tenir, va declarar que de cap de les maneres no aniria a saludar un traïdor. Resultat, que l'intermediari va haver d'afegir 64 francs de la seva butxaca.

Era, però, magnànim. Va trobar un emigrat polonès, que anava pel món fet una llàstima: —"Veniu", va dir-li. I el dugué a cal sastre, on el va fer vestir de cap a peus. —"Jo en responc!" — afirmà. El sastre, naturalment, no va veure un sou.

En certa ocasió Leroux va compondre una tragèdia sobre el Llibre de Joc, *traduït literalment de l'hebreu. "¡Ah!, ¿vós sabeu l'hebreu?", van interrogar-lo: "Psé...! —digué Leroux—. Si fa no fa, com tothom."*

Pierre Leroux hauria fet bona colla amb el nostre Aulés i el nostre Llanes.

•

Un coronel, Godchot, que, pel que es veu, sent velleïtats literàries, ha dedicat un llibre a Artur Rimbaud. Es tracta d'un llibre molt voluminós, en el qual l'autor palesa no tenir àvia.

En realitat no es tracta ben bé d'un llibre, malgrat el gruix de fulls que l'integren. Hom lluca, tot seguit, que el poeta Rimbaud no és persona grata per al coronel Godchot (molt senyor nostre). Entre altres coses pintoresques, l'implacable coronel ens recorda que la mare de Rimbaud era somnàmbula. Això explica —segons ell— "des elucubrations dèlirantes de rêves abracadabrants". I sosté, molt seriós, que el poeta era completament foll, o poc menys. Hem dit que aquest llibre no és ben bé un llibre. De fet, és un dibuix, un retrat que tendeix a la caricatura.

Retrat per retrat, preferim el que Verlaine —un altre poeta màxim— va fer de Rimbaud, i que reproduïm en aquestes pàgines.

•

Ningú, absolutament ningú, no ha de donar-se per fracassat en la vida, sense que abans exhaureixi tots els registres a tocar. El Dr. Louis Bisch, al "Readers Digest", de Pleasentville, ens parla de la força dinàmica de la sobre-compensació i del guariment de les ferides mentals o emocionals, molt més difícils de vèncer que les físiques.

Clifford W. Beers, era un pertorbat, reclòs al manicomi. En sortir-ne, en lloc de sentir-se vençut o deprimit, va dedicar-se a escriure un gran llibre: "Una ment que es retroba ella mateixa", i va fundar el Comitè d'Higiene Mental. Gràcies al redreçament de Beers, el tractament de la follia ha avançat a passes de gegant.

Joseph Conrad, als 20 anys, no sabia un mot d'anglès. La seva voluntat a aprendre'l ha fet d'ell un dels mestres de la literatura anglesa. Disraeli era un pobre diable de jueu, i pel seu propi esforç devingué "premier" britànic. Paderewski ha arribat a ésser el gran pianista que és, després d'haver acusat als començos una gran feblesa als dits.

"Milions de cèl·lules cerebrals —escriu el Dr. Bisch— dormen tota la vida per causa del desús. Teòricament ho podem fer tot, si volem."

Serà qüestió de provar-ho, lectors.

•

Tots sabem que Beethoven era més sord que una campana, els darrers anys de la seva vida. Això l'obligava a portar damunt seu uns quaderns de conversació (Gesprächtshefte), que li servien per a sostenir diàlegs manuscrits.

Entre el 1818 i el 1827, any de la seva mort, Beethoven va emplenar 400 quaderns. D'aquests, llastimosament, se'n han perdut més de la meitat. Tal vegada, els millors!...

A la Biblioteca d'Estat, a Berlín, hom en conserva 137 d'aquests quaderns. Fa cosa de dos anys, varen ésser desxifrats i donats al públic en una edició especial, fragmentàriament reproduïda per la premsa francesa.

Suposem que els 137 quaderns seran encara allà on eren. Però tremolem de pensar que a qualsevol nazi malhumorat pugui acudir-se-li trobar ascendència jueva a l'immortal músic... Sigui com sigui, en bé de l'Alemanya autèntica, Beethoven, com Goethe i com Kant, sobreviuran l'altre Alemanya, sorda com Beethoven i cega com Homer, però que no té res de muda.

EXISTEIX REALMENT EL

PER M. V. ORTS

Imaginem-nos per un moment que existís un raig mortífer, capaç de reduir a cendres, en uns minuts, una ciutat i fins i tot un Continent. Que ones elèctriques d'una potència esgarrifosa poguessin ésser llançades a través de l'espai i anihilar milers i milers de vides en uns segons. ¿Us imagineu com viuriem a precari damunt d'aquest malaurat planeta? ¿Us imagineu el poder de l'home que tingués el secret d'aquest raig destructor?

D'ençà de Juli Verne s'ha parlat molt de la possibilitat d'arribar un dia a portar a la realitat aquesta arma terrible. Algunes vegades, fins i tot s'ha donat la nova de la sensacional descoberta, però mai no s'han fet proves. El cinema, que ofereix tan magnífic marge a la fantasia, ens ha ofert films que ens han fet reflexionar sobre la possibilitat que un dia pugui constatar-se l'existència d'aquest poder satànic, que produiria una terrible convulsió en el nostre planeta...

Vol dir això que no existeix? Ni ho afirmem ni ho neguem. Ens limitem tan sols a reportar allò que algú diu haver vist. Fins a nosaltres arriba la notícia de l'existència del "raig de la mort" i que les proves realitzades fins ara en privat pel seu inventor —que s'ha limitat a fer assaigs— han donat un resultat magnífic. (¿No trobeu que això de magnífic resulta una mica intemperant, tractant-se del que es tracta?)

L'inventor del "raig de la mort", l'existència del qual es dóna com a segura, és un jove hongarès, metge, de vint-i-cinc anys, que s'anomena Ember.

Ember explica l'inici de les seves investigacions, de la següent manera:

—Fa deu anys, un vespre, vaig llegir una novella d'Edgar Wallace. Es tractava d'un raig mortal, que podia destruir tota vida vegetal o animal a llarga distància. Això pot semblar ridícul, però és aquesta novella policíaca la que m'ha conduït a les meves experiències d'avui. A França hi ha dos homes que pretenen haver descobert el raig de la mort. L'un d'ells, Dunikowski, és un xerraire, famós per la seva pretensió d'haver fabricat or. L'altre, Claudel, el considero més seriós. Però jo tinc la pretensió d'incendiar, de blocar un motor i de matar, a un quilòmetre de distància...

A LES FOSQUES

Ember, per a refermar les seves paraules, vol fer uns assaigs i introdueix els seus visitants —que no les tenen totes, perquè creuen haver caigut en mans d'un foll— en una gran sala, al fons de la qual hi ha una mena d'aparell, constituït per un cos de fusta negra, rectangular, al damunt del qual hi ha dos projectors convergents. Allà dintre, bobines, fils, plaques, commutadors, etc. L'inventor s'absenta uns

"RAIG DE LA MORT"?

moments i torna carregat de capses. D'una d'elles treu un motoret, d'una altra un avió petit, d'una altra una nina de cer. Després dues rates lligades damunt d'una planxa, un bloc de goma, una barra de coure, un altre motor, un paquet de roba, un tronc d'arbre, un bloc de ciment. Ho deixa tot arrenglerat a terra, davant de l'aparell, a uns deu metres d'aquest, junt a la paret. La sala ha quedat a les fosques. El jove metge manipula per ací per allà.

De sobte, un suau soroll de motor.

El jove metge manipula sobre les manetes de l'aparell. Una llum feble no permet gairebé veure res. Tot d'una els dos projectors llancen el seu raig de llum sobre la nina de cer. Quatre segons després el doble raig enllumena el bloc de cautxú. Un fum irrespirable emplena la sala. Quatre segons més i arriba el torn a la barra de coure. Altres quatre segons i el tronc crema. Després segueix el torn del paquet de roba. El doble raig és projectat al seu damunt i la roba queda convertida en pols...

EL "TREBALL" D'EMBER

La primera part de l'experiment està feta. Ember obre el llum i els seus visitants poden contemplar la nina de cer fosa, el coure fos, la goma fosa, el ciment en pols, el tronc en cendres, la roba en pols. L'inventor no pot amagar la satisfacció que li produeix la precisió del seu aparell. Després diu:

—Aquesta demostració no té res a veure amb la potència del meu aparell i es refereix únicament a les propietats destructores de l'electricitat. Ara aneu a veure el meu treball.

Ember posa en marxa el primer motor a tot poder i després el segon a una velocitat més moderada. Col·loca tot seguit en el petit avió un tub amb gasolina. Altra vegada la foscor, el soroll monorítmic dels motors, les manetes, el raig lluminós. De quatre segons en quatre segons, el raig toca el segon motor, que es detura, l'avió, que crema, el primer motor, que perd velocitat, i queda blocat; les dues rates, una després de l'altre, que cremen i puen terriblement...

Es fa altra vegada la llum. Els assistents als experiments contemplen bocabadats els resultats.

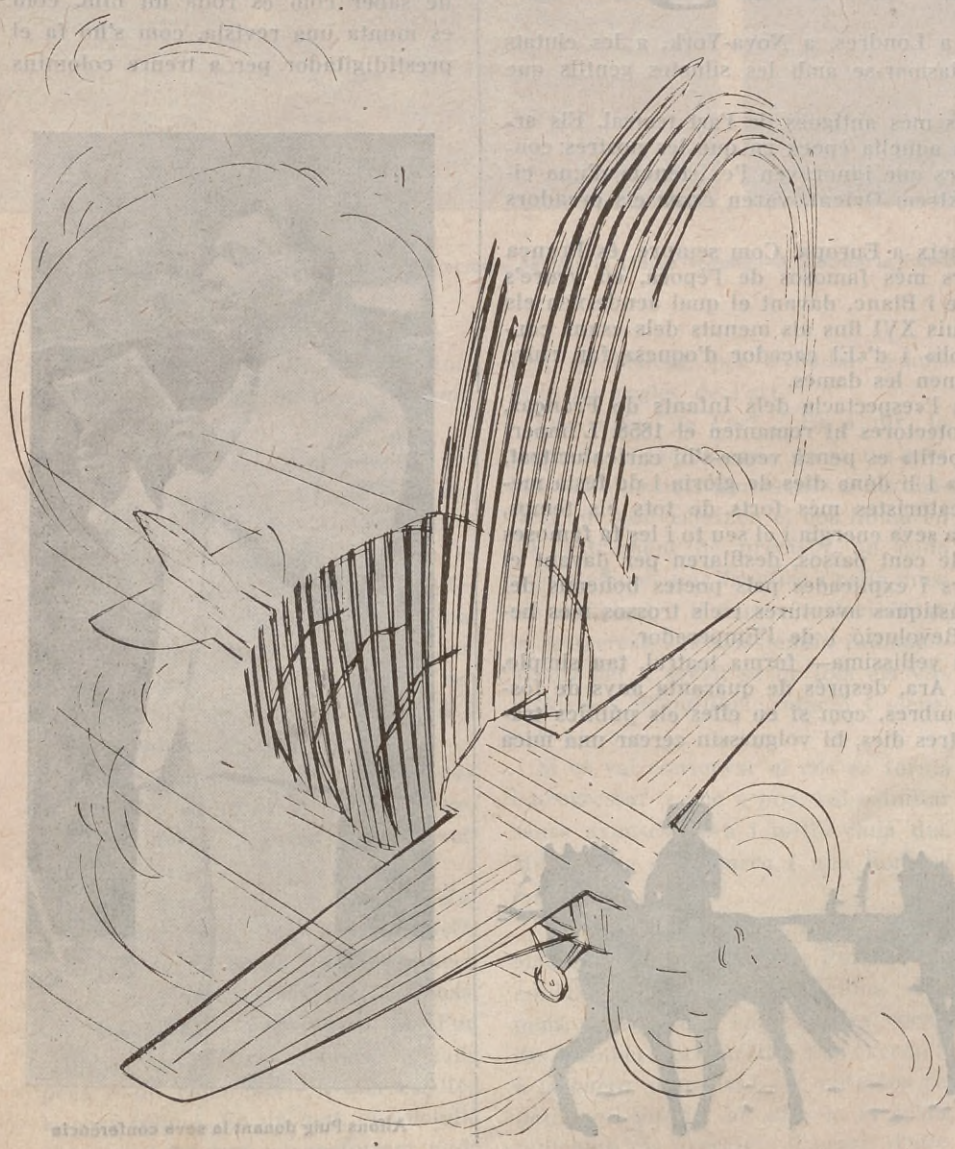

LES RADIACIONS ULTRACURTES

El jove doctor dóna noves explicacions.

—El que he fet ací, a una distància de deu metres, ho he fet sobre quatre automòbils, el meu entre altres; sobre dos avions, un dels quals ignorava jo l'efecte que produïa i el vaig tenir blocat durant tres segons; l'altre, particular d'un amic meu, quedà destruït. També he fet la prova sobre tres bous, una desena de porcs i dues mules. No sóc un vivisector, però no comptava amb els mitjans per a utilitzar homes com a subjectes d'experiment. He mort els tres bous, els deu porcs i les dues mules, tocant-los al cap, a la columna vertebral o al pit. En tots ells una marca de cremada molt ampla. Cap altre senyal. L'aparell que he instal·lat ací és el meu aparell d'experiments reduïts. Posseeixo una granja, a Vacs, que és on tinc el gran aparell pels experiments a llarga distància. Posseeix una emissió de càrregues elèctriques que tenen la velocitat del llamp. No puc dir-vos més que això —ha acabat dient—. Els meus raigs estan formats per microones i vénen de l'aplicació estricta i tan clàssica com possible, de les radiacions ultracurtes.

Després callà definitivament...

Fantasia? Realitat? Sobre les marges del Danubi hi ha un home que té l'aparell emissor del raig de la mort. Es un boig o és un científic?

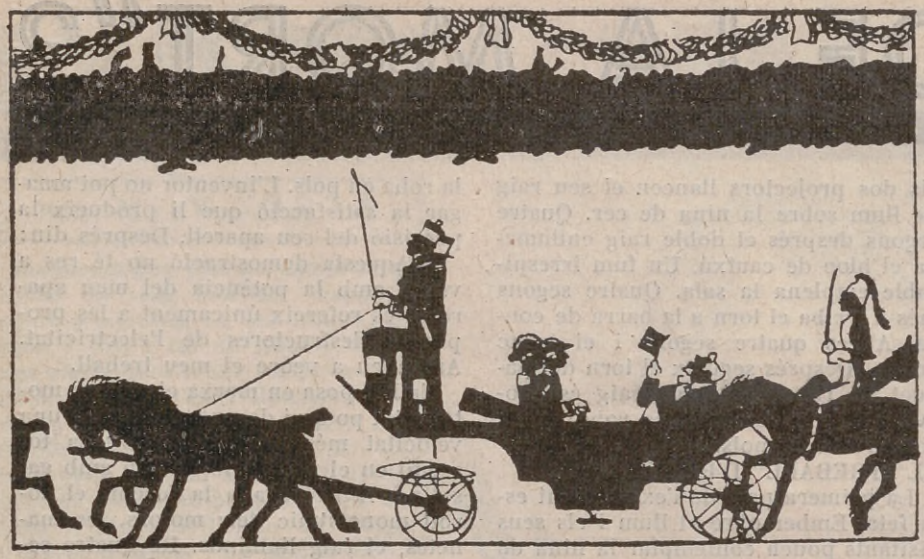

Blanc i Negre

EL teatre d'ombres reneix. A París, a Londres, a Nova-York, a les ciutats russes, els públics tornen a entusiasmar-se amb les siluetes gentils que es reflecteixen sobre el llenç.

Es la resurrecció d'una de les formes més antigues de l'art teatral. Els artistes xinesos, fa molts milers d'anys, en aquella època en què les nostres contrades eren encara habitades per bàrbars que ignoraven l'existència d'una civilització refinada i ultrasensible a l'Extrem Orient, varen ésser els creadors del teatre en negre i blanc.

Però fins al segle XVIII no s'introdueix a Europa. Com sempre, és França la que innova. Seraphin, un dels actors més famosos de l'època, en veure's vell i sense cabals, fundà el teatre Negre i Blanc, davant el qual acudeixen els infants de tot París, des dels fills de Lluís XVI fins als menuts dels «sans coulottes». Les peripècies de «L'ase del moli» i d'«El caçador d'oques» fan riure els petits, emocionen els grans i apassionen les dames.

Les arcades del Palais Royal acullen l'«espectacle dels Infants de França», durant la revolució, i sota les voltes protectores hi romanien el 1858. L'Imperi el fa desaparèixer, perquè Napoleó «el petit» es pensà veure-s'hi caricaturitzat, però reneix en el cabaret «Le Chat Noir» i li dóna dies de glòria i de festa meravellosos. Uaran d'Ache, un dels caricaturistes més forts de tots els temps, s'ocupa de les ombres xineses, els dóna la seva energia i el seu to i les fa famoses per tot el món. Tot París, els turistes de cent països, desfilaren per davant el llenç en el qual, amb músiques populars i explicades pels poetes bohemis del moment, es desenrotllaven les més fantàstiques aventures i els trossos més heroics de la història de França, de la Revolució i de l'Emperador.

El fi de segle, mata aquesta nova —i vellíssima— forma teatral, tan simple, tan espontània i, també, tan expressiva. Ara, després de quaranta anys de fosquedat, tornen a reviure les ingènues ombres, com si en elles els públics traquetejats per totes les angúnies dels nostres dies, hi volguessin cercar una mica d'aquella pau dels temps passats...

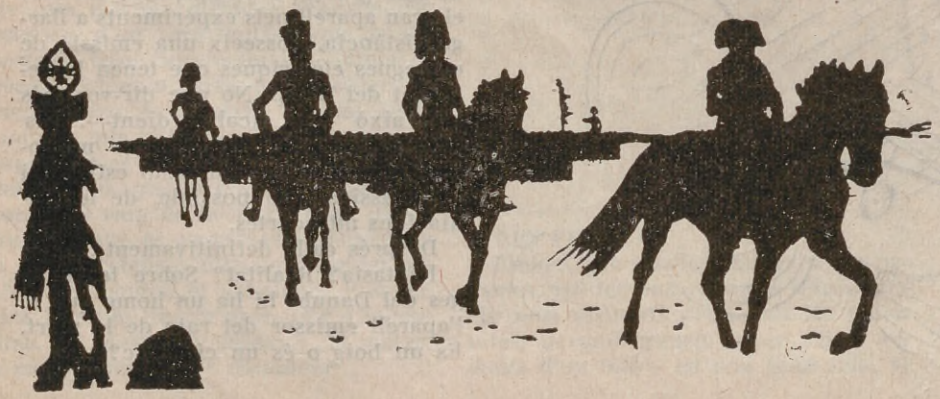

COM ES "FABRICA" UNA BALLARINA

PER

SEBASTIÀ GASCH

ALFONS Puig, el tractadista de dansa més intel·ligent i documentat que tenim, vol satisfer el desig vehement que senten tots els espectadors, sense excepció, de conèixer la *trampa*, els secrets d'entre bastidors, de saber com es roda un film, com es munta una revista, com s'ho fa el prestidigitador per a treure colomins

Alfons Puig donant la seva conferència

A l'esquerra: exercici «al mig», per Maria Lluïsa Nogués.—A la dreta: la mateixa en el vals de «Les Sílfides»

i serpentines del copalta, i el contorsionista per a tocar-se la closca amb la planta dels peus...

Alfons Puig, coneixent aquesta debilitat, i desitjós de satisfer una curiositat comuna a totes les èpoques i a tots el climes, ensenya, fidel a la seva especialitat i per mitjà de conferències, com es fabrica una ballarina. I l'espectador queda bocabadat en constatar que allò que, des de la butaca, sembla tan divinament fàcil i tan graciosament improvisat, no es pot assolir sense una vocació a prova de bomba, sense molts anys d'aprenentatge duríssim i sense una disciplina de ferro.

Per a revelar-nos els secrets d'aquesta fabricació, Puig ens fa assistir a una classe de dansa. Desmunta peça per peça el mecanisme de la dansa, tan complex i precís com el d'un rellotge. Ens mostra la bellesa de cada peça —de cada pas— i ens explica la seva funció. En un mot, ens detalla el que cal fer per a transformar cada gest en bellesa, per a ballar segons totes les regles de l'art.

Les regles de l'art... Es a dir, la tècnica. La tècnica que no és res més que els exercicis gimnàstics i acrobàtics, que converteixen el cos humà en un instrument de precisió, on cada articulació és una frontisa i cada muscle un tirant, i li donen la flexibilitat, la lleugeresa i la resistència indispensables per a servir-se de tots els virtuosismes d'equilibri, rotació i elevació.

Si es vol conservar el cos en forma i progressar a poc a poc, cal estudiar sense excuses hora i mitja cada dia. Mitja hora a la *barra* i una hora *al mig*.

Són aquests exercicis, executats per Maria Lluïsa Nogués, que Puig ens fa conèixer. Les cinc posicions dels peus, primer, que són com les vocals de l'alfabet coreogràfic. Els exercicis a la *barra*, després. I els mateixos repetits *au milieu*, al mig de la pista, junt amb els exercicis d'*adagi*, d'*allegro*, les piruetes, les puntes, i finalment els encadenaments, que consisteixen a lligar uns passos amb els altres sense que es noti el nus, per tal d'aconseguir una continuïtat fluida, aquella *melodia contínua*, de què parlava Wagner... Tot això és el que ens descobreix Puig. La matèria de la dansa. No la substància, que la substància no s'ensenya ni s'aprèn.

Hem anomenat Maria Lluïsa Nogués... Aquesta jovenissima ballarina, deixeble predilecte del mestre de mestres, que és Joan Magrinyà, barreja emocionat de cos i esperit, de forma i emoció, regla feta carn, consent a convertir el seu art puríssim en art aplicat i a posar-lo al servei de la conferència de Puig, que ella il·lustra amb una precisió miraculosa.

Alfons Puig i Maria Lluïsa Nogués donaren llur primera conferència l'estiu passat al Casal de la Cultura. Encoratjats pel triomf assolit l'han anat repetint per Catalunya on l'èxit no ha cessat d'acompanyar-los.

GRANADOS

PER
LLUÍS MELENDEZ

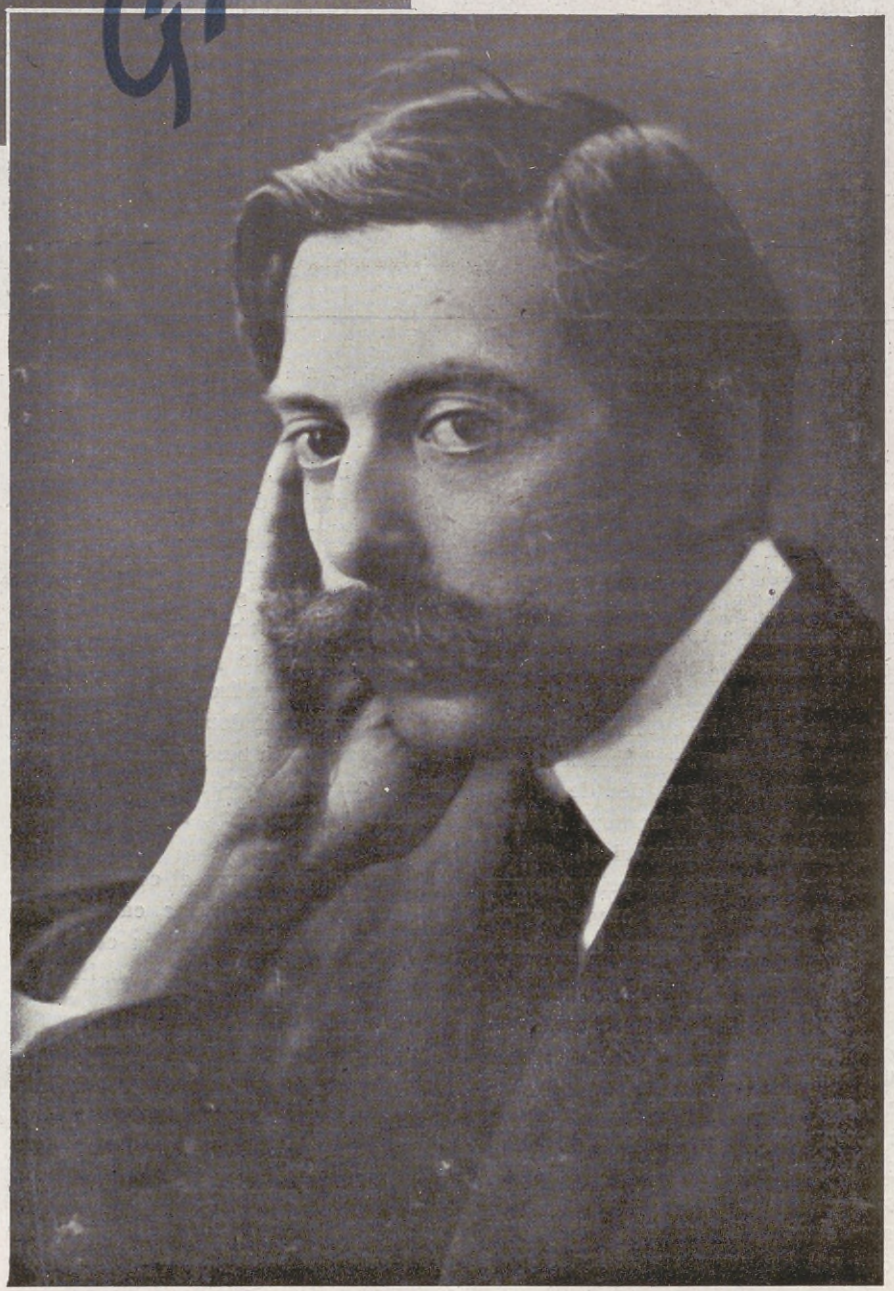

Víctor Granados, recorda, al nostre company, la gran tragèdia. (Fotos Puig Farran)

VAIG entrar a la cambra caminant gairebé de puntetes, amb recolliment emocionat. La cambra era gran, clara, arranjada amb un luxe discret. En l'àmbit de l'ample finestral, el piano de cua, damunt del qual queien els raigs del sol que la persiana tallava.

I en diversos llocs de la cambra, records del mestre. La seva mà dreta, modelada poc abans del seu viatge a Nord-Amèrica; retrats dels seus amics intims, Pau Casals, Paderewski, Albèniz, Tàrrega, Rubinstein, Strawinski; i, en lloc preferent, un record que Granados va voler destacar abans de marxar, entre els molts records agradables que havia reunit a la cambra: el retrat d'un home de cabell gris i mirada dolça. Era Schilling, el famós pianista nord-americà, gran intèrpret de Chopin, i, per tant, lligat per aquest vincle al gran músic català, considerat el més pur executor del gran romàntic polonès.

En un dels angles de l'habitació, en una tauleta, hi havia una copa de plata repujada gran, magnífica. Em contaren Enric, Víctor i Francesc Granados que aquella era la copa que varen regalar al seu pare els músics nord-americans com a record de l'estrena de «Goyescas». A la copa hi ha les signatures d'Ernest Schilling, Paderewski, Kreisler, Kahn, Carrington... i, gravat un tros de música de «Requiebros», de «Goyescas».

Fotografia històrica, única, trobada entre els objectes que el mestre va tenir més interès en salvar en el moment d'esclatar el torpede llençat per un submari alemany a la proa del «Sussex». La fotografia fou presa a l'Opera de Nova York, el dia de l'estrena de «Goyescas». Representa l'escena del «Fandanguillo del candil»:

EL PIANO DE GRANADOS

I avui, transcorreguts disset anys, recordo perfectament aquella visita i sento aquella mateixa emoció en trobar-me entre els records íntims del mestre, en l'ambient que era el seu propi ambient, davant el piano que ja no havia tornat a estendre les ales d'aquella inspiració sublim.

Davant aquell piano, Granados hi havia passat les hores més felices de la seva vida. I també les més sublims de la seva vida artística. En aquella cambra, plena de llum i atractiva, davant aquell finestral que tenia per fons el blau del cel, Granados havia treballat hores, dies i anys, arrencant del piano les notes harmonioses de la seva música clàssica, característica, inconfundible, de la seva escola. Allà treballava hores, dies i mesos sense parar, cercant amb els seus dits nerviosos, les sonoritats que amb la inspiració fluïen i que la seva pulcritud artística polia. Allà, amb el cap inclinat, amb els cabells caiguts damunt el front, la mirada perduda, ara en el fons blanc de la cambra, ara en la immensitat d'aquell cel blau...

L'ART, LA MUSICA

Granados era un artista d'una peça. Res no tenia valor en el seu món,

Ernest Schelling, com Granados, un gran intèrpret de Chopin, va donar-li la mà i el va portar a Nova York a estrenar «Goyescas». Sense Schelling, possiblement «Goyescas» encara no s'haurien estrenat, com, per vergonya nostra, no s'han estrenat encara a Barcelona.

més que l'art, i sobretot la música. Per això ell tot ho dedicava a la música, sense egoismes, sense interès material. Deien d'ell, els qui no el coneixien a fons, que era un bohemi. No era un bohemi, era un romàntic, un místic. Per una estona de música, per seguir el fil d'uns moments d'inspiració, Granados ho deixava tot: amics, diversions, deures del seu professorat... i fins l'assistència a les hores de menjar. Res no tenia per a ell importància, després de la música, com no fos la seva muller i els seus fills. Granados era un espòs i un pare apassionat.

Per a Granados, cada dia era el millor, si aquell dia la inspiració acudia. Al millor, un dia clar, assolellat, de cel blau i transparent, havia estat per a ell un dia trist, avorrit, estúpid. O, al contrari, un dia rúfol d'hivern en què la pluja batia fort contra els vidres del seu finestral, aquell dia havia estat un dia magnífic, alegre, ple d'encisos. Tot depenia del grau de la seva inspiració.

L'èxit de «Goyescas» va convulsionar l'ambient musical dels Estats Units. Per això, abans de marxar cap a Barcelona, els més destacats músics americans varen volguer expressar la seva admiració al mestre Granados fent-li ofrena d'aquesta copa, que va ésser trobada dins la maleta del mestre en el troç de pont del «Sussex» que va quedar a flor d'aigua.

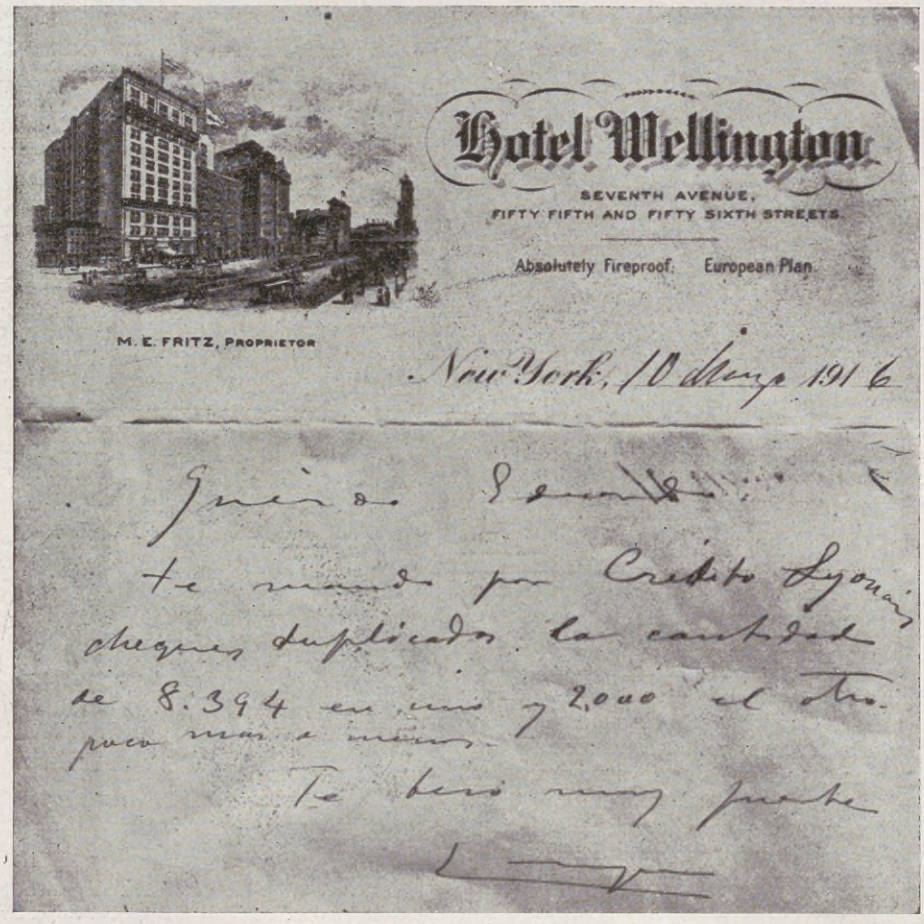

Heus aci un autògraf del mestre Granados. Una carta tramesa des de Nova York i dirigida al seu fill Eduard, en la qual li diu: «Estimat Eduard. T'envio pel Crèdit Lyonnais xecs duplicats per la quantitat de 8.394 un i 2.000 l'altre, poc més o menys. Et beso ben fort.» ● Fou aquesta la darrera lletra i el darrer bes. La lletra porta la data del 10 de març; el dia 24, el mestre i la seva esposa, morien víctimes de la metralla feixista en passar el Canal de la Mànega a bord del «Sussex».

Home d'una sensibilitat tan extremada, forçosament havia de produir música d'un caire tan personal com la seva.

LA CATASTROFE DEL «SUSSEX»

Fa disset anys que vaig entrar a la cambra-estudi del mestre, quan en feia sis de la seva mort tràgica. Avui en fa vint-i-dos de l'enfonsament del «Sussex», a bord del qual el mestre Granados i la seva esposa es dirigien d'Anglaterra a França, en retorn triomfal, després de l'èxit assolit amb l'estrena de «Goyescas» a l'Opera House de Nova York. Anglaterra havia bloquejat el Canal de la Mànega i el primer submarí alemany que va burlar-lo va ésser el que va torpedinar el «Sussex».

UNA INVITACIO DE WILSON, CAUSA DEL FET

Estava escrit que als pares els havia d'ocórrer aquesta desgràcia —hem diu Víctor Granados—. Al pare li feia certa basarda embarcar-se i si ho va fer, va ésser perquè la mare, sens dubte comprenent la importància que podia tenir el viatge, va decidir-se a acompanyar-lo. Per la tornada tenien

passatge pres per al transatlàntic espanyol «Antonio López», precisament per a evitar tota possible agressió; però, a darrera hora, el pare va ésser invitat pel President Wilson a donar un concert a la Casa Blanca i va haver de retardar el viatge, embarcant en el vaixell holandès «Rotterdam» fins a Anglaterra.

LA TRAGEDIA

I, en ple Canal de la Mànega, la tragèdia. El torpede alemany tocà la proa del «Sussex» i aquest cabussà seguidament. Un dels oficials del vaixell, que va sobreviure a la tragèdia, va veure com Granados corria desesperat per la coberta cercant la seva muller. Els que ja estaven en els bots de salvament el cridaren; per fi, ell, desesperat, deixà a la popa una maleta que portava i es llançà a l'aigua. Quan ja estava agafat a la barca, va aparèixer la seva muller en el tros de la coberta que encara flotava. Ella es llançà a l'aigua, i ell es deixà anar de la barca i, bracejant com pogué, ja que no savia nedar, va arribar fins a la seva muller, la va abraçar per a intentar salvar-la i, abraçats, s'enfonsaren sense que ningú trobés rastre d'ells. Del seu pas pel «Sussex» no en quedà més record que el d'aquell maletí, en el qual el mestre havia reunit, de pressa i corrents, el que ell estimava més del seu equipatge. Entre altres coses, la copa de plata i aquest retrat de l'estrena de «Goyescas», que reproduïm.

LA HISTORIA ES REPETEIX

Fa vint-i-dos anys d'aquesta tragèdia, les circumstàncies són unes altres, però avui els fets i els que els promogueren són els mateixos que metrallen els nostres infants, dones i vells, i són els que enrunen els nostres museus, les nostres universitats i les nostres ciutats.

PARLA EL FILL DEL MESTRE

Víctor Granados, mirada trista, caràcter somniador, com el del seu pare,

—Quants germans quedàreu?

—Sis.

—Quants us dedicàreu a la música?

—Dos; el malaguanyat Eduard i jo. Ell es dedicà amb preferència a la composició; jo, al violoncel.

—La partitura original de «Goyescas», on ha quedat?

—Mireu, dels originals del pare ningú no n'ha pogut posar res en clar. A la mort del pare, com que els fills érem menors d'edat, i ningú no va preocupar-se d'altra cosa que de solucionar la tragèdia familiar en tot allò que podia solucionar-se, la majoria dels originals varen desaparèixer. Sols n'hi ha una, que sabem on és: la de «Goyescas». Aquesta va regalar-la el pare al «Metropolitan Museum of Art», de Nova York.

—Recordo, amic Víctor, que en la cambra-estudi del vostre pare, en el pis alt de la casa del carrer d'Auziàs-Marc, xamfrà Girona, hi havia, en lloc preferent, un retrat amb una cordial dedicatòria en francès...

Víctor Granados no em dóna temps a acabar:

—Sí, el retrat de Schelling, el gran amic del pare, l'home que sense conèixer-lo personalment es va convertir en el seu protector. Et contaré com es varen conèixer personalment Schelling i el pare. El pare era un home que feia vida retirada; no era home de penya, ni de tertúlia de cafè. Ell sortia poc de casa i, quan ho feia, era per a anar a un lloc concret. Un dia va rebre una invitació per a anar a escoltar un pianista americà que donava un concert al Principal. Era un tal Schelling. El pare, de primer moment, i sobretot perquè el programa estava dedicat a Chopin, va fer-se el propòsit d'anar-hi; però una vegada davant del piano, varen passar-li les hores tocant i, a l'hora d'haver de marxar, va decidir quedar-se i donar la invitació al meu germà Eduard perquè anés a representar-lo. A mitja nit, Eduard va arribar a casa en un taxi. Va entrar a la cambra on el pare estava escrivint i va dir-li: «Pare, Schelling és un gran pianista; vina, anem, quedaràs meravellat; has d'escoltar-lo. El pare va anar-hi. Schelling era ja un gran amic del pare a través de les obres que d'ell coneixia. Després de conèixer-se personalment, varen quedar units com a dos germans.

LA GUERRA!

—Has dit que Schelling fou el seu protector

—Certament. L'home no s'explicava com un compositor de la fama del pare, per a poder viure hagués de dedicar-se a donar lliçons. Schelling fou qui va fer-li estrenar «Goyescas» a Nova York. Abans, però, de l'amistat entre els dos va tenir repetides ocasions de manifestar-se. La darrera vegada que el pare i Schelling varen abraçar-se fou a Scheligni, poblet de Suïssa, on Schelling reunia, cada estiu, els seus amics més íntims; el violinista Crysler, el pianista Hoffmann, Rubinstein, Paderewski, Pau Casals i el pare. En aquell recó de la Suïssa pintoresca, hi havia concert cada dia. Una tarda del mes de juliol del 1914, quan estaven en ple concert al qual havien assistit els representants de totes les ambaixades, va arribar a la sala la notícia que havia estat declarada la guerra a Europa. Els moments foren d'una emoció que tu pots bé prou explicar-te. Els invitats anaren agrupant-se per nacionalitats. Els alemanys i austríacs a un costat, els francesos, anglesos i italians, a un altre. Sols restaren agrupats els artistes, sense reparar en races. Tots junts al mig de la sala varen donar-se les mans i el pare, amb veu alta, va dir: «Pels artistes no hi ha diferència de races ni rancors terrenals; tots som germans de l'art i, contra l'art, les guerres no hi podran mai».

AQUELL MARÇ DEL 1916...

El dia 24 de març del 1916, va ésser torpedinat el vaixell «Sussex», i va morir el genial mestre Enric Granados. Venia d'una «tournée» triomfal per Nord-Amèrica, venia d'estrenar l'obra cim de la seva producció musical, venia de cobrar fama i prestigi. Per a poder reunir aquest premi a la seva obra fecunda, va haver d'emigrar i anar a oferir-la a l'estranger.

CONTRASENTIT

Han passat vint-i-dos anys i, en el curs d'aquest temps, ningú no ha estat capaç de representar «Goyescas» a Barcelona, ni a Espanya. Per vergonya nostra, per vergonya dels que prefereixen representar al nostre Gran Teatre les obres cursis i carrinclones del repertori italià. I, per súmmum de vergonya encara, ara mateix, fa unes setmanes, «Goyescas» ha estat estrenada al Teatre de l'Scala de Milà. Això, en aquests moments. Quan Itàlia ens assassina d'acord amb els que foren els assassins del mestre inoblidable i mentre nosaltres ens entretenim a representar obres de repertori estranger, d'un valor molt inferior al de les «Goyescas», que faran immortal al gran músic català...

LLUIS MELENDEZ

El temps futur

Prop de Wall Street, al cor de Nova York, es troba un petit aeròdrom que, desert el diumenge, coneix la més gran animació els dies de setmana. Es reservat als avions dels grans banquers americans. En efecte, vint-i-vuit homes de negoci prefereixen aquest mitjà de locomoció a tot altre, no solament perquè han de fer molt camí abans d'arribar a la ciutat, sinó també perquè un auto, en ple centre de Nova York, a les hores d'afluència no avança pas més que un transeünt.

D'antic corredor de xampany a inspirador de la política internacional germànica

JOACHIM VON RIBBENTROP

VA començar la seva carrera venent sabates. Després entrà en una perfumeria; més tard en un despatx d'exportació. Però el noi no aprofitava. Arribava tard a la feina, es gastava els diners en vestits, balls i rams de flors i, els dissabtes, el seu pare li havia de moure uns escàndols que feien trontollar la casa.

Fins que, un bon dia —bo per a ell, és clar—, acomiadat de poc del seu darrer plaçament per haver fet l'amor a una de les clientes, entrà a treballar en una fàbrica de xampanya. Ell bé el coneixia, el líquid daurat i escumejant. L'havia tastat moltes vegades, en les seves escapades nocturnes. Però només en sabia el tast i el preu —sempre massa car per la seva bossa desinflada.

En el seu nou càrrec, aprengué aviat a conèixer les manipulacions perquè passa el vi alemany fins a convertir-se en un autèntic —més o menys...— xampany.

Tots els magatzemistes de vins i licors li responien amb la mateixa frase: —Si fos francès...

Això l'estimulà, el féu cavilar. La seva família deia que el noi començava a cultivar el seny. Finalment, a força de bones maneres, de discursos agradables, de regals i somriures, aconseguí obrir pas a la marca que representava. El seu camp de batalla era Londres i les ciutats angleses. Aviat els restaurants de segona classe de tot el Regne Unit començaren a consumir xampany alemany.

I va ésser amb l'escuma d'aquest mateix xampany, de la marca que ell corria pel món, que es celebrà el casament de Joachim amb la filla del seu patró.

●

EL nostre home entrava ja pels camins florits de la comoditat. Seguí anant a Anglaterra, però ja per vigilar la xarxa dels seus agents. S'infiltrà en la societat comercial i industrial britànica; es relacionà en ocasions que per a ell i la seva muller representaven veritables festes majors, amb alguns membres —els més desgastats— de l'aristocràcia...

Mentre, a Alemanya, Hitler s'anava obrint camí, també, a força de desfilades espectaculars i d'assassinats i expedicions de càstig.

Els obrers de la fàbrica —la qual ja era propietat, «a mitges»— de Joachim, es declararen en vaga. Una secció dels Grups d'Assalt nazis protegí els esquirols que entraren al treball. Ribbentrop envià un xec a la secció local. Això, llavors, als començos del moviment, no era encara gaire freqüent. Un dels homes de confiança del «führer» el visità, el convencé, en part. Hitler, personalment, uns mesos després, anava a dinar a casa seva i acabava la conversió. Ribbentrop entrà al partit nazi. Primer com a finançador. Però es veu que el nostre home no volia gastar tota la seva fortuneta a comprar camises brunes i pistoles. Tenia ambicions, do de gents, cultura, coneixia diversos països i els seus idiomes. Era un «intellectual» dintre els quadres nacionalsocialistes. Per això Hitler el cridà aviat a un lloc dirigent. El féu «führer» de la secció d'afers estrangers.

Heus ací com l'antic corredor de xampany esdevingué l'inspirador de la política internacional del partit nazi.

●

VON Ribbentrop, als començos, és l'eminència grisa de von Papen. Després, desbancat l'home de confiança de Hindenburg, Hitler li encarrega les gestions que no vol encomanar a von Neurath, encara més tebi, segons els gustos del cap. L'envia a Londres, a negociar un acord naval amb Anglaterra. I arrenca a Sir Samuel Hoare un permís per a construir vaixells de guerra fins un 35 per 100 del tonatge total de la flota britànica. Gran èxit, indiscutiblement, per al plenipotenciari nazi. Gran perill, també, per Anglaterra i la seva marina. Això era en juny del 1935.

Al ressò d'aquesta victòria, Ribbentrop és nomenat ambaixador alemany a Londres. En la seva presentació al rei d'Anglaterra i emperador de l'India, li fa la salutació nazi, el braç enlaire i la mà estesa, com iniciant un gest d'amenaça.

●

LONDRES, però, que ha registrat el primer èxit, li dóna també el fracàs més gran de la seva carrera. Ple de suficiència, avesat que tothom l'obeeixi i l'aduli, el representant dels nazis topa aviat amb la fredor i la indiferència de les esferes dirigents britàniques, que sols el toleren perquè representa una potència de 60 milions d'habitants (és a dir, de cinc milions de soldats).

Ell i Grandi porten el gran joc de farsa del Comitè de No Intervenció. Ell prepara el viatget de Lord Halifax a Berlín i les seves entrevistes amb Hitler.

Mentre totes aquestes maniobres, lentament van realitzant-se, Ribbentrop munta el seu gran pla. Cada mes fa una visita a Roma. Un dels seus admiradors més fervorosos és el Comte Ciano, a casa del qual s'allotja sempre en les seves estades a la capital mussoliniana. La Comtessa Ciano —la pròpia filla del «Duce»— l'ajuda a convèncer el seu pare. I és ell el que signa l'acord anticomunista entre Roma i Berlín, el que forja l'eix que ha d'unir les dues potències feixistes. Ell, també, el que convenç el Japó d'entrar a formar part d'aquesta nova Santa Aliançaantidemocràtica. Això passa el 1937.

Un any després, ara fa poc, és nomenat ministre d'Afers Estrangers del Tercer Reich. Des d'aquest moment, la política internacional de Berlín és essencialment antifrancesa i antibritànica. Per entrar a la Wilhelmstrasse, ha calgut abatre uns quants generals, destituir un ministre, remoure tot el Govern nazi. Però ell s'ha sortit amb la seva. Hi està acostumat, dels temps en què introduí a Londres el xampany del seu sogre.

Metall!

Botí d'una guerra secreta

A Alemanya, àdhuc una llauna de sardines buida pot servir per la defensa del Vaterland!» Aquesta és la declaració sorprenent feta per un savi americà que ha tingut l'ocasió de sojornar a l'altra banda del Rhin. Trobant-se a Berlín, va veure un dia per la finestra, un grup de noiets dedicats a explorar amb una gran cura el contingut de les galledes de les escombraries. Encuriosit per saber què podien buscar-hi, va baixar al carrer. Quina no fou la seva sorpresa en constatar que aquells nois triaven i separaven diligentment, totes les llaunes que havien contingut conserves, tots els tubs vells de dentifricis, els estoigs de sabó, les cassoles esbotzades, les bombetes elèctriques fora d'ús i fins el paper d'estany que havia servit per a embolicar xocolata.

Un cop hagueren fet del seu botí una pila respectable, els *pinfem* —petits trinxeraires— se l'emportaren amb la satisfacció del deure acomplert.

Quan l'americà donà coneixement del que havia vist a uns amics alemanys, aquests no en semblaren gens sorpresos:

—Heu assistit —li digueren— a una escena de la lluita contra el *Verderb* (malgastar).

I comentaren la campanya menada per les autoritats del III Reich, per obtenir que totes les mermes en metalls fossin recollides.

—Us sorpreneu d'aquesta preocupació en temps de pau? —afegiren—. ¿Ignoreu, doncs, la lluita, la veritable guerra de metalls a què es lliuren les grans potències que rivalitzen en esforços per a fer-se amb un estoc metàl·lic amb finalitats guerreres, i que és actualment la gran inquietud d'alguns estats-majors?

Els alemanys no s'equivocaven pas del tot; però voluntàriament o no, s'oblidaven de dir quin era l'origen d'aquesta guerra de nou gènere, i perquè s'accentuava particularment en el seu país. Ometien igualment de dir que és solament veient l'Alemanya amenaçadora armar-se fins a les dents que les altres potències han jutjat necessari de fer el mateix; simple mesura de seguretat!

D'ací prové aquesta cursa d'armaments de la qual un pacífic ciutadà a penes en pot concebre l'amplada.

¿Sap algú, per exemple, que prop de quatre-cents vaixells de guerra es construeixen actualment, tant als Estats Units, com al Japó, a la Gran Bretanya, a França, a Itàlia i a Alemanya? ¡Hom restaria confós de temor i d'admiració si, en lloc d'indicacions vagues tenia informes precisos sobre els esforços fets pels mateixos Estats per a reforçar llur aviació, augmentar llur artilleria, activar la construcció de carros d'assalt, per a fer inexpugnables llurs fortificacions!

Als Estats Units, les previsions pressupostàries s'eleven a més de mil milions de francs al Ministeri de la Guerra. I la Gran Bretanya gasta per la mateixa destinació una suma més considerable encara.

Les altres potències no volen quedar-se enrera, i totes, fins la petita Grècia, fins l'apacible Holanda, i fins la Suïssa pacífica, fan esforços considerables per tal de reorganitzar el seu exèrcit i augmentar llur puixança militar. Holanda es dedica a fortificar la seva frontera del costat d'Alemanya, i despèn a aquest efecte milers de milions.

Quant a la Suïssa, reputada per la seva fidelitat a la neutralitat, està convençuda de la necessitat de fortificar la seva frontera amb el III Reich i d'augmentar les seves forces militars. I per fer això, no ha estalviat pas els diners: el conjunt de treballs que fan actualment del Saint-Gothard una fortalesa gegantina d'últim model, tot testimoniant el mèrit dels enginyers suïssos, ha costat molts milions.

UN PROBLEMA INDUSTRIAL

Tants armaments extraordinaris necessiten, naturalment, una quantitat enorme de metalls. Un cos d'armada, polonès, hongarès, japonès o alemany, no és més avui dia que una massa d'un aspecte estrany, precedida, enquadrada i seguida per singulars vehicles de quatre, sis o vuit rodes, de tractors, de carros d'assalt, de bateries, tota una col·lecció de màquines diverses, de les quals la majoria semblen hermèticament tancades amb peces de metall soldat o rematades les unes a les altres. Amb prou feines si aquestes màquines movibles són perforades per alguns foradets pels quals passi de tant en tant una mirada humana. La ciència militar moderna ens retorna a l'ús de les cuirasses (unes cuirasses que no tenen res de semblant, amb la cuirassa d'Aquiles o amb la d'algun cavaller de l'Edat Mitjana), posa a profit els progressos meravellosos de la metal·lúrgia: la guerra moderna i els seus problemes se'n troben profundament modificats.

Un dels homes més capacitats potser per parlar d'aquestes qüestions, el coronel Thomas, cap de l'estat-major econòmic al Ministeri de la Guerra alemany, ho ha dit amb una precisió i una netedat remarcables:

«La guerra mundial —ha declarat— ha estat per a nosaltres, els alemanys, una dura lliçó. Es suficient de recordar-se que, sense comptar els soldats caiguts al front, perdérem 800.000 homes, per causa de l'alimentació insuficient; que per manca de matèries primeres, haguérem de renunciar a algunes operacions militars planejades, o de retardar-ne l'execució. Si perdérem la guerra, fou perquè no tinguérem en compte les seves exigències econòmiques, i també perquè sobreestimàrem els nostres recursos materials, i sotsestimàrem els dels nostres adversaris.»

«El problema de la guerra no és ja, en els nostres dies, d'ordre tàctic o estratègics, sinó d'ordre industrial. Mentre l'autoritat militar d'un país, no regeixi la indústria com regeix l'exèrcit, es pot dir que aquest país no està preparat per a fer la guerra.»

Però per tal que la indústria pugui treballar eficaçment per a la defensa nacional, li calen molts metalls; molts metalls, és la condició *sine quanon* de tota guerra moderna. No cal pas sorprendre'ns, doncs, si Alemanya, la iniciadora de la cursa sense fre dels armaments, és una de les primeres, preocupada a constituir reserves indispensables de metalls.

Si el savi americà que va veure amb sorpresa uns infants regirar les escombraries per treure'n les llaunes de conserves, i els tubs de dentifrici buits hagués tingut la curiositat de portar la seva enquesta més lluny, hauria constatat molts altres fets força instructius.

Per exemple, hauria vist que, sobre totes les locomotores que tenien encara xemeneies de coure, aquestes han estat reemplaçades per xemeneies de ferro colat; que totes les plaques de bronze que porten els números d'ordre de les locomotores, els cendrers de coure col·locats als compartiments, els suports metàl·lics de les malles, els ganxets de níquel que serveixen per a penjar els barrets i els abrics dels viatgers, en un mot, tots els objectes o accessoris de bronze, de coure, o de níquel (metalls indispensables, com hom sap, per les indústries de guerra) han estat suprimits als ferrocarrils alemanys.

LA REPARTICIO DELS METALLS

Alemanya és, en efecte, la primera víctima d'aquesta guerra de metalls, que ella ha començat, i això a causa de la seva política d'economia tancada. Està faltada de matèries primeres, tant per l'alimentació com per la seva indústria, i si en virtut de divisa cara al general Goering: «Kanonen Statt Butter» (canons abans que mantega), hom substitueix la mantega i els productes alimentaris de primera necessitat pels «ersatz» que el poble alemany accepta amb un estoïcisme digne de millor sort, si el poble s'ha de nodrir de substàncies destinades a qualsevol ús, menys al de menajr, com aquell empleat al qual la seva dona li va servir sanvitxos amb betum, és ben difícil de reemplaçar els metalls indispensables a la indústria, per imitacions, per enginyoses que puguin ésser.

Per una ironia de la sort, és l'exemple d'Alemanya que permet de mesurar la importància capital d'aquesta guerra de metalls, que és una de les preocupacions principals dels governants, a totes les parts del món.

Els nois alemanys furguen en les galledes d'escombraries...

La indústria en general i les indústries de guerra, en particular, no poden, en efecte, prescindir de tota una sèrie de metalls de l'acer en primer lloc. Ara bé, en la composició d'alguns acers, com aquells, per exemple, que són emprats per a la construcció de creuers cuirassats i de tancs, o per l'artilleria, hi entren una gran quantitat d'elements diversos. Sense perdre'ns en detalls tècnics, ens acontentarem de donar algunes precisions. Així, sense crom, és impossible de fabricar municions; aquest metall entra també en la composició de les fulles d'acer que folren els cuirassats, en l'acer que serveix per a fer metralladores o fusells, i també per les peces d'aviació. Així mateix el coure, l'estany, el platí, juguen el seu paper en la metallúrgia moderna. I tots aquests cossos estan repartits d'una manera molt desigual sobre la superfície terrestre. Alguns països en són particularment privilegiats, i d'altres desavantatjats; per alguns metalls, és un veritable monopoli el que efectuen les contrades envejades. Ja fa algun temps, un home d'Estat, que pertanyia a un dels imperis centrals, es planyia d'aquesta desigualtat en la repartició de les substàncies indispensables per a tots:

—Només els Estats Units —ha dit— frueixen d'una situació privilegiada: posseeixen sobre el seu territori totes les matèries primeres, de les quals tenen necessitat.

Aquest home d'Estat exagerava; la veritat sembla ésser tota una altra. Quan el director de la cèlebre United Steel Corporation ha volgut conèixer els productes importats per les seves fabricacions, hom li ha presentat una Memòria comprenent quinze pàgines taquigràfiques!

Un vell ministre americà, Mr. Redfield, conta una història molt significativa. Un dia que en el si del gabinet es discutia sobre els recursos amb

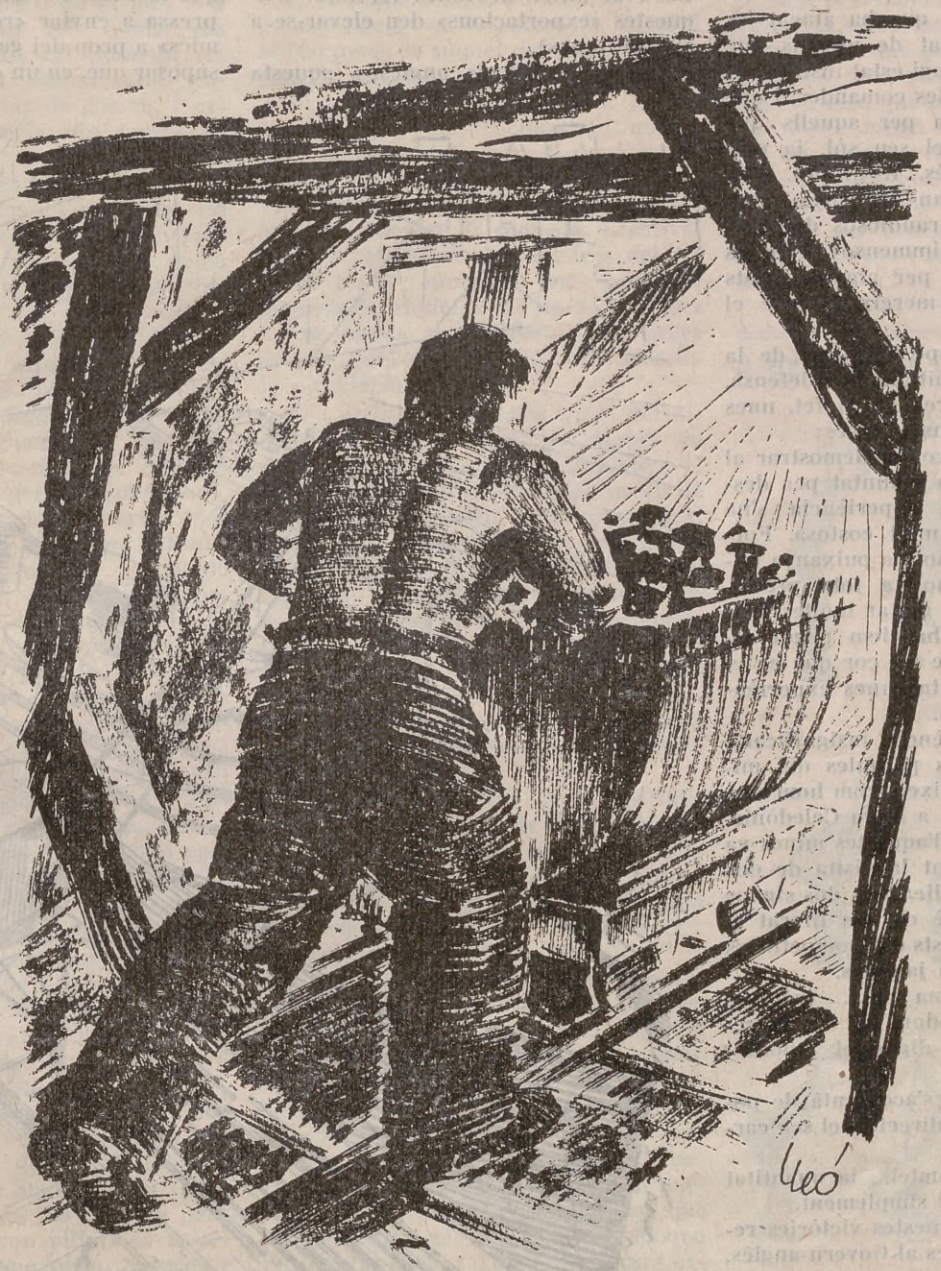

Les mines més importants d'estany

què comptarien els Estats Units en cas de guerra, un dels assistents declarà amb negligència: Gràcies a Déu, l'oncle Sam posseeix a casa seva tot el que li cal per a defensar-se, i no té necessitat de ningú!

En sentir aquestes paraules, el ministre de la Guerra, Mr. Weeks, li allargà una llista de les matèries primeres indispensables a les indústries de guerra, que li havia estat facilitada per l'Ordenance Departement:

—Us equivoqueu —s'acontentà de dir—, ja que més de la meitat d'aquestes matèries són importades de l'estranger!

RIQUESES MINERES

El mateix Mister Weeks ha fet una petita enquesta, que explica clarament la guerra que es fan les diverses potències per a procurar-se els metalls, dels quals tenen necessitat.

El 1885, un jornaler que treballava a Sudbury en la construcció del ferrocarril Canadian Pacífic, topà, tot cavant, amb una roca dura. Els enginyers que l'examinaren descobriren que aquesta pretesa roca, no era altra cosa que un jaciment de níquel, el més important de tots els jaciments coneguts; actualment, aquest jaciment forneix el 90 per per 100 de tot el níquel utilitzat en metallúrgia. Si el Canadà ha esdevingut així el país més ric del món en níquel, un altre metall igualment molt rebuscat per la indústria, el vanàdium no existeix sinó al Perú, als Andes, a una alçària de més de 5.000 metres. Aquestes mines de vanàdium són en mans d'una companyia americana; però que es produeixi un d'aquests cops d'Estat, que hi ha tan freqüentment a l'Amèrica del Sud, i hom es demana en quines mans caurien.

El manganeze, que té un paper tan important en la fabricació de l'acer, no es troba més que a la U. R. S. S., el Brasil i a l'India. Quant a l'estany, les

mines més importants es troben situades a la part oriental de l'Asia, allà on la península de Malaca s'allarga com un dit en l'Oceà Indic.

Hom podria estendre l'enumeració dels metalls, dels quals un recó de món té el monopoli, quan són indispensables a tots els països.

Es fàcil de concebre que, amb la febre de rearmament que ha atacat les nacions, la quantitat de metalls que existeix a la terra hagi estat insuficient per a satisfer totes les comandes, i que siguin acaparats, ja per aquells que els posseeixen en el seu sòl, ja pels que n'ofereixen més. L'entrada a la palestra de la Gran Bretanya, amb els seus projectes grandiosos de rearmament, i els seus immensos recursos financers, ha estat per alguns Estats una peripècia que mereix gairebé el nom de dramàtica.

Sir Thomas Inskipe, ministre de la Coordinació dels mitjans de defensa, ha pronunciat, en relació al fet, unes paraules bastant instructives:

—Nosaltres hem volgut demostrar al món la nostra bona voluntat per desarmar-nos. Aquesta experiència s'ha demostrat que era molt costosa. Forçats a restaurar la nostra puixança militar, de rearmar-nos a tota pressa, hem estat portats a gastar moltes lliures esterlines que hauríem pogut estalviar. Jo desitjo de tot cor que en el futur, sapiguem evitar unes experiències tan desastroses.

Un fet, en aparència insignificant, explica molt bé les paraules del ministre anglès. Existeixen, com hom sap, unes mines de crom a Nova Celedònia. Un dia, el director d'aquestes mines va rebre simultàniament la visita de dos competidors que volien tots dos signar un contracte perquè els fos lliurat el preciós metall. Aquests dos competidors eren un anglès i un japonès.

—Jo us ofereixo una suma... (aci una xifra en números rodons) si em concediu la prioritat —digué el japonès, cortès i somrient.

Flemàtic, l'anglès s'acontentà de posar sota del nas del director, el seu carnet de xecs:

—Inscriviu, vós mateix, la quantitat que voleu —li digué simplement.

Es evident que aquestes victòries resulten una mica cares al Govern anglès, i el ministre de la Guerra tenia raó quan deplorava la necessitat de fer-ho.

Aquesta rivalitat, aquesta guerra sorda que es fan les potències, té les seves repercussions en els recents esdeveniments polítics i militars. Solament cal veure el que ha passat a Espanya i al voltant d'Espanya. Aquest país posseeix en el seu subsòl veritables riqueses: les mines de ferro de Vigo, d'Oviedo, de Biscaia, són cèlebres; prop d'Huelva es troben les mines de coure més riques de tot Europa.

Penyarroya forneix plom, altres regions donen estany, manganeze i zinc. Des del començament de la guerra civil, els vaixells alemanys que portaven armes als rebels se'n tornaven amb un carregament de ferro en brut que arribava al miler de tones (el total d'aquestes «exportacions» deu elevar-se a 800.000 tones).

Segons els diaris anglesos, aquesta ajuda inesperada, literalment, ha salvat a Alemanya, que es trobava, a causa de la manca de divises estrangeres, en la impossibilitat de comprar el mineral que necessitava.

La major part d'aquestes mines espanyoles són propietat dels anglesos, i sens dubte, és aquesta la raó del perquè la Gran Bretanya s'ha donat tanta pressa a enviar «representants econòmics» a prop del general Franco. Es de suposar que, en un esdevenidor pròxim,

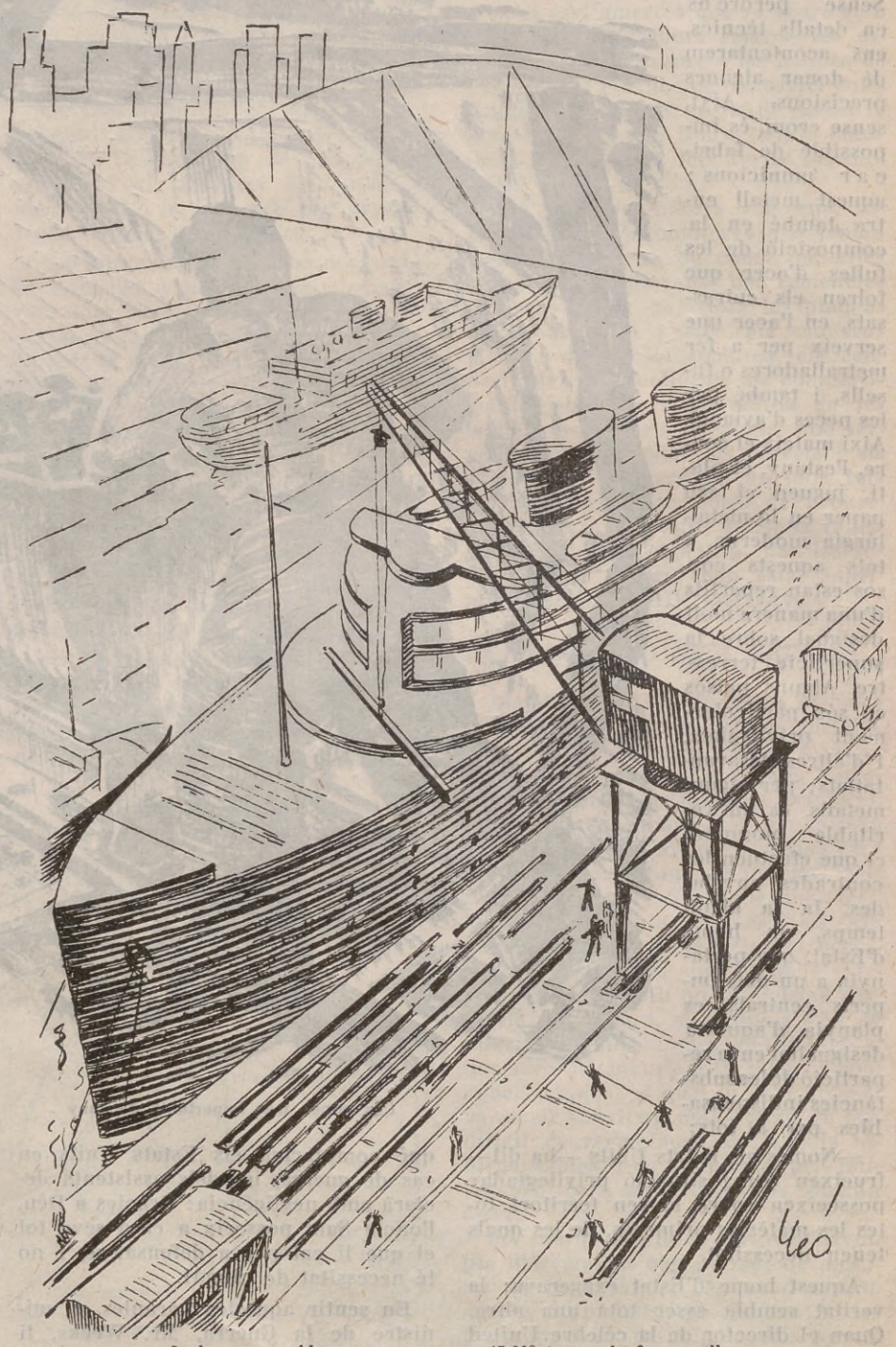

Amb gran rapidesa, es carreguen 15.000 tones de ferro vell...

els minerals extrets d'aquestes mines reprendran el camí d'Anglaterra.

Es per una raó del mateix ordre, que s'explica l'actitud circumspecte observada per Alemanya en el conflicte sino-japonès, i el seu desig d'actuar de mitjancera, arranjant igualment les dues parts en presència: Alemanya posseeix a Xina interessos de la més alta importància, al cap dels quals, ens diuen els americans, cal posar-hi les mines de tungstèn, metall molt emprat en les indústries de guerra, i del qual la Xina posseeix uns jaciments molt rics.

Però en aquesta cursa sense fre d'armaments que oposen les potències les unes a les altres , els metalls coneguts no són suficients. per això en volen descobrir de nous o de poc usats fins ara.

Els savis anglesos, amb Mr. Sloman al cap, es lliuren actualment, en els laboratoris de l'Institut Nacional de Física situat a Teddington, a fer experiències sobre el glucenium, que, fins a l'hora present, era molt poc emprat, i solament s'usava per l'ornamentació, a causa sens dubte del seu preu molt elevat: fa vint-i-cinc anys, que la lliura de glucenium es pagava a 750.000 francs. Actualment, que s'han trobat nous jaciments, no es paga més que a 2.000 francs, i hom considera possible el poder-lo utilitzar per algunes indústries de guerra. Però aquests jaciments només es troben a Anglaterra, a Irlanda, a Austràlia, al Canadà i a l'Africa austral, és a dir, dins de tots els territoris que formen part de l'Imperi britànic, i és potser aquesta una de les causes que fa desitjar a Alemanya possessions a l'Africa del Sud.

A LA RECERCA DE NOUS METALLS

Per evitar aquesta dependència en què es troben alguns Estats en relació amb els altres, posseïdors de minerals, els governs de diversos països procedeixen a fer sondatges en el seu territori i en les seves colònies.

Aquests especialistes es dediquen amb el més gran misteri a l'estudi d'un metall denominat pel doctor W. F. Meggers, del Bureau de Standards, el «Rhenium 75». Alemanya, per la seva part, ha mobilitzat els seus millors savis per trobar un metall que pugui substituir el coure, el bronze i el níquel, requerits per les indústries de guerra. Han trobat una substància, anomenada «Kunst Haz», emprada fins avui molt avantatjosament per les xemeneies de les locomotores. Naturalment, tots aquests nous metalls exciten fins al punt més alt la curiositat i la cobejança de les potències que no els coneixen. Cada una d'elles té també els seus experts que intenten de penetrar o de robar els secrets gelosament guardats. La guerra dels metalls, com totes les guerres té els seus espies!

Alguna vegada s'ha recorregut a estratagemes enginyoses per procurar-se els metalls que falten. Un periodista anglès molt conegut, Mr. Makin, ha contat el següent fet:

Ja fa algun temps, un alemany, anomenat Berg, va adquirir al Canadà 10.000 tones de níquel destinades al seu país. El Parlament canadenc i el Parlament anglès, es van emocionar en saber aquestes adquisicions en massa. Però el govern alemany li donà la seguretat que tot aquell níquel, no estava destinat a finalitats guerreres, sinó a l'encunyament de moneda. Efectivament, el Ministeri de Finances del III Reich ha fet encunyar unes peces de moneda de níquel, d'un, de dos, de tres i cinc marcs, per substituir les peces de plata del mateix valor retirades de la circulació.

Han utilitzat així 3.000 tones del níquel importat. I quan Mr. Makin va preguntar als seus amics alemanys el per què s'havien posat tantes peces de níquel en circulació, li respongueren amb una certa ironia: «Perquè el níquel és un metall de doble utilitat; en temps de pau, fa el servei de moneda. Però en temps de guerra, totes aquestes peces poden substituir-se fàcilment per paper, i el níquel trobarà la seva utilitat en una indústria de guerra!»

Heus ací un cas molt significatiu, que explica molt la penúria dels metalls a Alemanya:

El 8 d'octubre del 1937 arriben a Nova York els dos paquebots de la companyia alemanya Hamburg-Amerika. Amb gran sorpresa de tothom, hom refusa de prendre viatgers a bord, i amb gran rapidesa es carreguen 15.000 tones... de ferro vell.

Amb les cales plenes d'aquest carregament, que s'estén fins a les cabines, salons i fumadors —no sense causar-hi estralls, naturalment— els dos paquebots retornen ràpidament a Alemanya.

Res, ni la pèrdua que resulta d'un retorn sense viatgers, ni el cost dels perjudicis no havien estat comptats. Tanta era la necessitat immediata de metalls per les fàbriques alemanyes, que les autoritats del III Reich no havien pas dubtat davant d'aquesta mesura extraordinària.

Aquest simple exemple demostra fins a quin punt la febre del rearmament s'ha emparat del món. Tanmateix si hom considera sense passió la guerra pels metalls a què es lliuren en aquest moment les potències, s'arriba a conclusions més aviat optimistes. Les declaracions del coronel Thomas, ens han provat ja que, en els nostres dies, fins els adoradors més fervents del déu Març poden trobar-se retinguts a causa de la insuficiència dels seus recursos materials. Perquè passa que els països afavorits particularment, tant per l'abundor de les matèries primeres de què disposen com per la seva riquesa en general, com són la Gran Bretanya, els Estats Units i França, són precisament els que es demostren més atrets per la pau, i que s'armen només que per la defensa del seu territori. I el mateix fet que a casa nostra, igual que a Anglaterra o als Estats Units, ningú no es dediqui a buscar les llaunes velles de conserves entre les escombraries, demostra d'una manera eloqüent que la guerra dels metalls, per ardent i aspre que sigui, no es presenta pas com un perill amenaçador.

A. D.

EL SENYOR AMABLE (Història sense ni un mot)

(De «HOUMOURIST», Londres)

LA CASA DE LA SILETA

LES CASES MÉS PETITES DE BARCELONA

PER

JOAN AMADES

FINS fa poquíssim temps hi havia a Barcelona tres cases que competien en petitesa: «La casa de sant Josep Oriol», tirada a terra fa uns anys, «la casa de la Sileta», avui confosa i absorbida per la casa del seu costat, i «la casa del botxí», que encara es conserva amb la seva singular menudència.

La casa de sant Josep Oriol.—Era una casona baixa amb teulada d'aspecte molt simple i gairebé rural que es trobava al fons del carreró de La Flor, aquell carreret sense sortida que neix del carrer de la Canuda, gairebé davant del passatge d'en Gralla. Aquesta casa tenia tot l'aspecte d'una senzillíssima casa de pagès amb un parell de graons al peu de la porta que sortien del nivell de la façana i que servien alhora de pedrís. Segons la tradició, en aquesta casa hi havia viscut durant molt temps el barceloní sant Josep Oriol, dit pel poble la flor dels capellans, i d'això diuen que deriva el nom del carrer. La tal casa va ésser tirada a terra en construir-se el cinema de l'Avinguda del Portal de l'Angel, davant del carrer de Montsió, puix que, per darrera, l'edifici dóna al carrer de la Flor vers l'indret on s'esqueia la tal casona, la qual devia fer nosa i fou tirada a terra.

La casa del botxí.—Es troba en la bella i vella plaça del Rei, tocant a la vella església reial de Santa Agata per un costat i per l'altra a la casa d'en Pedallàs, que ara hom reconstrueix en aquest indret. Hi havia viscut el botxí quan la presó estava en el vell palau del Veguer, al costat mateix de la casona de què parlem i que arribava fins baix al carrer de la Tapineria i a la plaça de l'Angel per la Baixada de la Presó, a la qual circumstància deu el nom. Es de bon sentit que la casa del botxí toqués a la presó, puix que era allí on tenia la feina. Durant un temps, la tortura i les fogueres on es cremaven els condemnats es feien en la plaça del Rei, davant per davant de la casa del Botxí. Aquesta casona conserva encara tot el seu regust medieval, té un parell de graons al peu de la porta i fora al carrer, com no els té cap altra casa de Barcelona i fins ara havia tingut, a la façana, una capelleta que li donava molt de caràcter.

La casa de la Sileta.—Es una de les cases barcelonines més afavorides per la llegenda. Es troba al carrer de «l'Hospital a tres portes a mà dreta», com bé ens diu la cançó. Hi ha establerta una típica espardenyeria. La casa no té número perquè està alçada en el buit d'un antic carreró sense sortida anomenat carrer de la Figuera i que havia servit de desori de les taules i altres estris de les velles marmanyeres i verduleres del mercat de la Boqueria, establert al llarg de la Rambla i al pla del Cap de Creus, dit avui de la Boqueria. La casa de la Sileta es troba entre les cases assenyalades amb els números 2 i 4 i és just a tres portes a la dreta de la Rambla. De sis o vuit anys ençà hom féu obres en la casa que fa cantonada a la Rambla en la que hi ha establerta una sucursal dels establiments Vidal i Ribes, i amb les obres van absorbir la casa de la Sileta damunt de la qual alçaren uns pisos que van omplir el buit del desaparegut carrer de la Figuera que encara restava per damunt de la casona de què parlem. Avui, la tal casa, si bé manté encara el típic i llegendari establiment, ha perdut tot el seu tipisme i la seva fesomia peculiar i s'ha confós amb la casa d'en Vidal i Ribes.

***

De la Sileta, veïna de la tal casa, se'n conten dues tradicions; una d'elles, estesa per tot Catalunya, ha estat plagiada per la cançó popular que ens l'explica de la següent manera:

Al carrer de l'Hospital,
a tres portes a mà dreta,
si n'hi ha un estudiant
que en festeja la Sileta;
no l'ha poguda alcançar
ni amb diners ni amb parauletes,
i un dia es determinà
de vestir-se'n de mongeta;
a les dotze de la nit
ja n'hi truca la porteta.
—Ai, Sileta, baixa a obrir
a aquesta pobra mongeta.—
—Quina mongeta sou vós,
que de nit aneu soleta?
—Sileta, no en facis cas,
m'ho han dat per penitència.—
—Mongeta, pugeu-ne dalt,
la taula està paradeta
del bon pa i del bon vi,
dels ous amb cansaladeta.—
Quan ne són a mig sopar
la monja es posa tristeta.
—De què esteu tristeta, vós?
Per què us en poseu tristeta?—
—Ara n'estava pensant
si em fareu dormir soleta.—
—No dormireu sola, no,
dormireu amb la Sileta.—
—Ai, mare, no hi vull dormir,
que és l'estudiant de lletra.—
—Au, Sileta, agafa el llum
si no et tiro la banqueta.—
Quan són a mig despullar
la monja porta calcetes.
—Quina mongeta sou vós
que també porteu calcetes?—
—Sileta, no en facis cas,
que és un costum de la terra.—
Quan foren demà al matí,
sa mare l'ha cridadeta:
—Ai, mare, no em vull llevar,
bon dormir fa amb la mongeta.

Hem suprimit uns versos per pujats de to, que altrament no afecten el fons de l'argument.

Segons aquesta tradició, un estudiant ric pretenia la Sileta que vivia sola amb la seva mare. La donzella tenia un altre amor i no feia cas de l'estudiant. Els diners del galant van enlluernar la mare i van convenir la passada descrita per la cançó, de la qual en derivà el casament de la parella. Passat un temps i quan la mare fou morta, segons unes versions, i ella i la Sileta, segons altres, van assassinar l'estudiant per l'afany de ca-

Al carrer de l'Hospital, a tres passes a mà dreta...

sar-se la Sileta amb el que ella estimava, però el crim fou descobert i mare i filla foren penjades.

Hi ha una altra versió que explica la cosa tota d'altra manera. Vivien en la tal casa un matrimoni jove que feien d'espardenyer, i que la muller no es deia Sileta, com ens diu la cançó, sinó Maria Gràcia. L'espardenyera era molt gallarda i garrida i va despertar els amors d'un ric estudiant que freqüentava molt l'espardenyeria, sobretot quan el marit no hi era, perquè estava estricant, o sia fent corda al pati dels Corders, lloc on tenien les rodes els vells corders del Raval i que estava situat al costat de la vella presó del carrer de l'Amàlia, tot just enrunada. La jove parella no sabé contenir el foc de la passió i decidiren matar el pobre espardenyer.

Una nit mentre dormia, la mala muller lligà ben fortament al llit el seu marit i obrí la porta de la botigona a l'estudiant, que ja estava previngut, i entre ella i la Gracieta van clavar una agulla de fer espardenyes al sagí del pobre marit, que morí al moment.

Les ferides fetes amb aquesta mena d'agulles són mortals i no deixen rastre, de manera que sembla que la mort hagi estat natural. La mort sobtada de l'espardenyer, que estava ben ple de salut, cridà l'atenció del veïnat, el qual ja havia observat també les freqüents visites de l'estudiant, i previnguts del cas els familiars de l'espardenyer, que eren uns corders de la Ribera, van fer fer l'autòpsia a l'espardenyer i el crim fou descobert. L'estudiant i la Sileta foren empresonats, però els diners de l'estudiant li serviren per a alliberar-lo i per a carregar tot el pes de la culpa damunt de la Gracieta o de la Sileta, la qual fou condemnada a la forca. L'espardenyera havia d'ésser mare i aquesta contingència la salvà per un temps de la seva pena.

La condemnada tingué una nena a la qual van ésser padrins uns marquesos, que la van rodejar de les majors gràcies i galanies. La mare no volia deixar per res la seva filleta, puix bé savia que mentre la tingués ella no la penjarien. Però un dia, amb traces i manyes, li van prendre. El desesperament de l'espardenyera quan es veié sense la seva filla fou gran, puix comprengué que no trigaria a pagar el seu crim, com així fou, en efecte.

La nena es deia Cecília, o sia Sileta, com la seva mare, i estava posseïda de singular bellesa i gallardia, potser més encara que la seva mare. En la capta que cada any es feia pels voltants de Carnestoltes, destinada a poder donar als presos un bon àpat els dies de Carnestoltes, i en la qual concorrien filles de presos i condemnats, mai no hi mancava la petita Cecília, «la filla de l'espardenyera», com li deia la gent, la qual la mirava encuriosida i admirava la seva bellesa i la rodejava d'un deix d'admiració i de repugnància alhora. Durant molts anys, els vells barcelonins repugnaren posar el nom de Cecília a llurs filles per por que una força de simpatia inconscientment acceptada al nom, no fes dolentes i perverses les seves filles pel sol fet d'anomenar-se com la perjura espardenyera. Encara avui aquest nom és ben escàs a casa nostra i anys enrera gairebé hom podia assegurar que les dones de la nostra ciutat així anomenades eren forasteres.

Tot s'ha esborrat gairebé del record del poble i de la vella llegenda només ens queda el tradicional espardenyer, si bé perdut ja el singular tipisme de la seva casona.

LA CONEIXIEU AQUESTA?...

Ahmed està assegut, amb un aire tot cansat, en un banc del passeig. De tant en tant, estira els braços, com si els desenrampés, després d'un esforç sobrehumà. Passa un amic i en veure'l tan trist, li pregunta compadit:

—Estàs malalt? Què et passa?

—Si ho sabessis, ja em planyeries, ja... Carregar paquets a l'estació, anar amb les espatlles corbades sota el pes. Ah!

—Pobre xicot! I fa molt que fas aquest ofici?

—Des de demà al matí.

La muntanya

SERIA curiós resseguir minuciosament, una per una, el sens fi de llegendes que escampades per les veus del poble han contribuït notablement a fer del nostre Montserrat la muntanya més popular de Catalunya. Popular en tots sentits i en totes les èpoques. Rellegint llibres antics, consultant fulls dispersos, hem tingut ocasió de conèixer una sèrie in-

Una mica de folklore montserratí

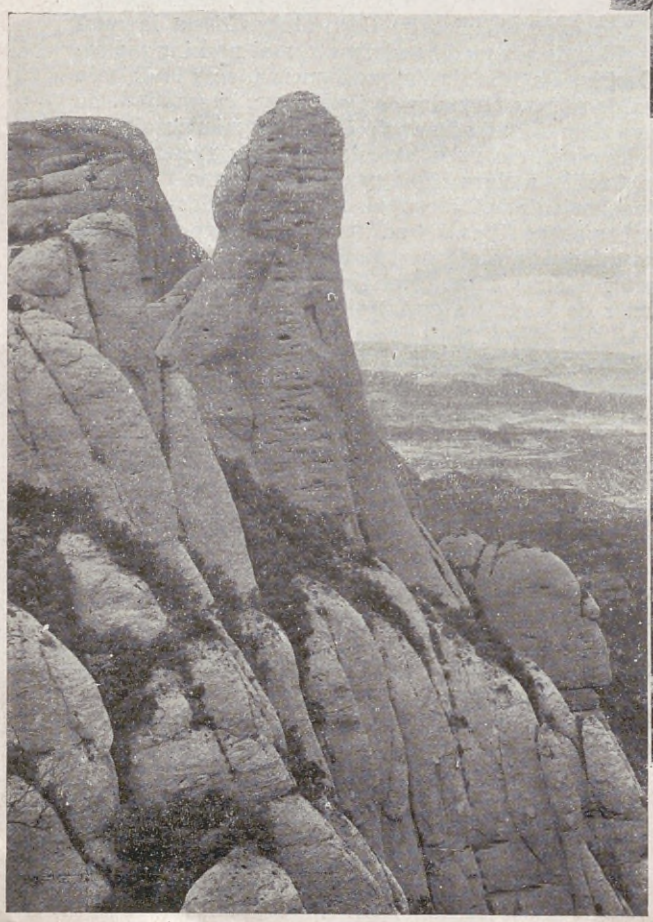

més popular de Catalunya

acabable de tradicions, certament força interessants. N'hi ha per a tots els paladars.

Nosaltres, però, avui per avui, volem dedicar les presents ratlles a honor dels penyals gegantins, de les roques altives i majestuoses, dels monòlits arrogants... Perquè, si bé ho rumiem, són les roques, aquesta classe de roques de granit, el que dóna aspecte, el que caracteritza, la muntanya. Sinó, feu-ne, mentalment, la prova. Treieu-ne les pedres o bé substituiu-les per altres d'altra mena, i el Montserrat, en perdre la seva fesomia, deixarà d'ésser el que actualment és.

Mentre hi ha qui diu que la configuració de la muntanya montserratina és deguda a l'empremta que hi deixà un fort terratrèmol que ho trasbalsà tot, no manca qui argumenta la tesi que va ésser un poderós sollevament, conseqüència d'un gran aiguat, el qual, una vegada produït el capgirament, es complagué a deixar al descobert el que fins llavors havia restat ocult terra endins actuant de suport. Hi ha també qui tot admetent el fet d'una gran inundació, afegeix que el mar arribà fins allà, barrejant-se simultàniament les dues aigües, la qual cosa convertí l'extens rocam encara avui existent, fonaments de tot un poble que restà soterrat cap per avall, en pedra de granit.

El cas és que bona part de les llegendes que del Montserrat s'expliquen en són aquestes pedres les principals protagonistes. S'alcen espai amunt, pretenent esquinçar la volta blava, amb propòsits no gaire pacífics, segons els uns; ben humils i amb vers desigs de glorificar a son Déu i Senyor, segons opinió d'alguns altres.

Totes elles són conegudes baix noms ben diferents i variats, la significació dels quals, d'acord amb la llegenda o contalla de cadascuna, respon sempre a llur forma i volum.

Tenim, per exemple, la penya denominada *Cap de Mort*. Se'n conten una colla de facècies. Us n'explicaré una.

Diuen que, temps era temps, en cada contrada hi regnava una bruixa. La que tenia el seu seti a Les Guilleries, se li presentà, tot d'una, cert conflicte, que ella no sabé com resoldre. Es tractava que en el seu reialme hi havia anat a sojornar una mena de bèstia esgarrifosa i de proporcions descomunals, la qual, tot fent-se mestressa del petit territori, es complavia cometent determinats abusos i arbitrarietats. La bruixa, considerant-se impotent per apaivagar tals excessos, decidí plantejar el cas al consell o assemblea que l'estat major de la bruixeria celebrava periòdicament en terres de Bascònia. Un cap al tard, doncs, la regina de Les Guilleries emprengué el viatge cavalcant la més lleugera de les escombres. Tantost arribà sotmetè el seu cas a judici del consell, el qual cuità a donar-hi solució adequada.

—Emporta-te'n un pecador, el que millor et sembli, i lliura-li de viu en viu. Restarà satisfeta, força contenta, del teu obsequi, i et deixarà en pau per sempre més tot desapareixent de la teva presència.

Visiblement joiosa, de seguida es posà en camí de retorn. El viatge, però, es feia quelcom dificultós i amb retard considerable, puix cal no oblidar que amb ella portava el pecador i que ambdós anaven a cavall d'una escombra. El pes, per tant, que l'escombra havia d'aguantar es multiplicà considerablement, motiu pel qual anava més a poc a poc que en el viatge d'anada.

Així les coses, heus ací que en passar per damunt del Montserrat, la nostra bruixa es veu sorpresa per les primeres clarors de l'alba. Tota ella s'espaordeix, car a mesura que el jorn s'inicia perd el poder, poder que solament la foscor de la nit li atorga. Es troba bastant allunyada de la seva residència i això la capfica bon xic.

Malgrat tot, la realitat s'imposa. Cuita a cercar refugi, ja que la claror del dia acabaria amb ella si no ho fes a temps. Busca i rebusca sense trobar el lloc a propòsit. Entretant, va minvant forces, es fon a poc a poc, fins a tal extrem que no pot sostenir per més estona la seva presa i, ben a desgrat, es veu obligada a deixar-la anar en el precís moment que el primer raig del sol la desfigura fins a reduir-la al no res.

I el cos del dissortat pecador cau espai avall anant a estavellar-se contra el rocam, rebotent d'ací a les pregoneses d'un dels molts abismes. El cap, però, completament separat a causa de la terrible topada, quedà allí, al bell cim de la roca, com a testimoni del drama, com a mostra del fet.

Totes, o gairebé totes, aquestes penyes han estat escalades malgrat certes contalles, malgrat certs pronòstics o presagis. Els nostres ardits excursionistes, amants de la natura, enamorats fidels del Montserrat, volen conèixer tots els seus encisos, totes les seves intimitats. No s'estima del tot si no es coneix ben a fons la persona o cosa volguda.

Darrerament, el 27 d'octubre proppassat, tres companys pertanyents a la secció d'excursions de l'Ateneu Enciclopèdic Popular, aconseguiren, després d'haver-ho provat manta vegades, escalar *el cavall bernat*, ingent monòlit d'una alçada de 1.099 metres sobre el nivell de la mar.

Les roques anomenades *El Cigar Puro* i *La Mòmia*, foren escalades per primera vegada el 6 i 27 d'octubre últim, respectivament, pel Centre Excursionista de la comarca de Bages.

La Roca dels Llamps, d'uns 1.209 metres, es veié visitada per primera vegada pel Centre Excursionista de Terrassa.

La Talaia, enclavada al cap del torrent de migdia, fou guanyada el 8 de desembre del 1934, per l'Ateneu Enciclopèdic Popular.

També *La Prenyada*, d'una alçària de 1.105 metres, a la banda septentrional de la vall de Santa Maria, fou brillantment escalada pel Centre Barcelonès en data 27 de maig del 1934.

Els grups de roques que formen *Els ecos de Sant Jeroni*, a la part central del serrat, i les anomenades *Els frares encantats*, a la regió nord-est, com també la batejada *El bisbe*, foren escalades pel veterà Centre Excursionista de Catalunya.

La manca d'espai ens obliga a posar punt final a aquestes breus anotacions de caire montserratí. El nostre propòsit ha estat, només, el d'aportar unes quantes dades referents als penyals montserratins, aquestes agulles encrespades representatives de la popular muntanya catalana, honra i glòria de la nostra terra.

JOSEP M.ª SALAS I JULIÀ

"El federalisme representà a Mèxic, des del primer dia, l'afany de construcció d'un país equilibrat..."

Ens diu Narcís Bassols

Es troba a Barcelona Narcís Bassols, una personalitat mexicana que ve a installar-se entre nosaltres per a seguir d'aprop la lluita del poble espanyol contra el feixisme invasor i a informar de les contingències de la nostra campanya els obrers mexicans.

Narcís Bassols, com el seu nom indica, és de descendència catalana. El seu avi era de Figueres. Va marxar a Mèxic a la meitat del segle passat, i allà s'emmaridà amb la germana del President de la República, Sebastià Lerdo de Tejada, ministre de Juàrez anteriorment, un dels homes que més lluità contra la dominació francesa i que acabà amb l'efímer regnat de Maximilià. El seu pare nasqué a Mèxic. Com a nebot que era de Lerdo, Porfiri Díez el tingué allunyat de tota activitat política.

—Jo, des dels vint anys —ens diu Narcís Bassols—, he actuat intensament en els medis universitaris d'esquerra i posteriorment Ministre d'Educació Pública i Ministre de Finances amb el President Càrdenas. Més tard vaig anar a Londres com a ministre de Mèxic i delegat de la S. D. N. A Ginebra, la primera vegada que es tractà l'assumpte d'Espanya, vaig tenir l'oportunitat de definir el punt de vista mexicà d'ajudar la República Espanyola. De retorn al meu país, he seguit lluitant dintre de les activitats sindicals i d'obres de tendència revolucionària fins que ara he vingut aci amb una doble personalitat.

—Per una part —afegeix—, exerciré les funcions de representant de l'organització sindical mexicana, la C. T. M., prop de la Federació Sindical Internacional, la U. G. T. i la C. N. T. espanyoles i la C. G. T. franceses, en una paraula, prop de les diverses organitzacions dels treballadors d'Europa. El segon objecte del meu viatge a Barcelona és venir a posar en marxa i treballar com a corresponsal d'un gran diari del moviment mexicà obrer que sortirà molt aviat i que porta per títol "El Popular". La classe obrera mexicana s'ha adonat que no pot seguir vivint més temps a mercè d'una premsa dretista que desfigura les informacions a la seva conveniència. Una prova d'això és que els diaris mexicans d'aquestes empreses no van donar la caiguda de Terol en mans de la República fins als primers dies de gener, i, en canvi, estic segur que la pèrdua l'hauran donat amb dos dies d'avanç. Tenim a Mèxic un gran interès per conèixer tot el que s'esdevé a Espanya, no tan sols pel que respecta a la guerra, sinó també pel que fa referència a la producció, i crec que la millor manera d'explicar a un poble les coses tal com són, és coneixent la psicologia d'aquest poble.

—I en l'aspecte federal que tan bé han resolt a Mèxic, us interesa també?

—Sí, ja ho crec. Nosaltres plantegem tots els problemes d'organització política d'un país a través de si el Govern és centralista o federal, i és que en la història del nostre país, un país independent, durant cinquanta o seixanta anys jugà un gran paper el problema de l'organització confederal. Per una analogia molt explicable, com a Espanya, el centralisme representava la tendència conservadora, latifundista, reaccionària, monàrquica. El federalisme representà des del primer dia l'afany de construcció d'un país equilibrat i d'alliberació de les forces populars, al mateix temps que estructuració de regions que d'ençà de la colonització espanyola havien adquirit perfils propis. Nosaltres lliguem molt bé el sentit revolucionari amb la doctrina federalista. No concebim d'altra manera la unitat mexicana. La unitat mexicana s'ha enrobustit de la mateixa manera que s'ha enrobustit la forma federal. No es concebeix en la nostra vida política un intent de suprimir el federalisme. Es clar que el federalisme va sofrint una evolució que consisteix a ésser menys una aparència de divisió esquemàtica de les funcions i més una realitat de divisió orgànica dels camps d'acció i dels ordres d'activitats. La diplomàcia, l'exèrcit, depenen del Govern federal, però aquesta organització del nostre país és per a nosaltres veritablement indispensable, és a dir, és un element necessari en l'organització política. Tot mexicà és profundament federalista.

—Heus aci un resum —acaba dient— de les activitats que em porten a la vostra terra. El meu propòsit és romandre a Espanya indefinidament. No és una visita de pas, sinó que vinc a treballar aci, en contacte amb les organitzacions obreres i amb la meva funció periodística a l'òrgan de la C. T. M.

Un landó històric que ningú no vol

Fa quaranta anys que el landó en el qual fou assassinat el president Carnot busca asil en un museu.

Des del vespre en què l'italià Caserio colpí, d'una punyalada, el president Carnot, que ocupava el lloc d'honor del cotxe, el vehicle ha restat en el pati del dipòsit de les Pompes Fúnebres de l'asil de Lió.

Es veritat que l'històric landó no està en un estat perfecte de conservació... i que faria més nosa que servei en un museu.

TEATRE D'ABANS I DE DESPRÉS DEL 19 DE JULIOL

PER

LLUÍS CAPDEVILA

1938. Febrer. Vint mesos de guerra. Agafem un diari barceloní, consultem la cartellera d'espectacles. I llegírem: «Comico: *La pipa de oro;* Espanyol: *Un milionari del Putxet;* Novedades: *El ramo de la Fuensanta, El pàjaro azul;* Nuevo: *Los claveles, La Dolorosa;* Principal Palace: *La casa de salud, Tu mujer es cosa mia;* Romea: *La chocolaterita, El orgullo de Albacete;* Tívoli: *El conde de Luxemburgo, La viuda alegre;* Victòria: *Serafín el pinturero, Don Quintín el amargao...*»

I sentiu, davant d'això, una gran estranyesa, un gran astorament. 1938? Vint mesos de guerra? Si sou un xic sensibles, si sou un xic intelligents, us semblarà impossible tanta barroeria. I si després penseu en les altres obres representades durant aquest temps —*La educación de los padres, La boda del señor Bringas, Luisa Fernanda*, etc., etc.— l'estranyesa i l'astorament s'accentuen.

I treieu aquesta amarga i llastimosa conclusió: el teatre també ha fallat, ha seguit encallat en el toll de vulgaritat i estultesa d'abans del 19 de juliol, no ha vibrat ni amb la revolució ni amb la guerra.

Es cert que durant la tragèdia que va del 1914 al 1918 i que converteix els camps d'Europa en un espantós *spoliarium*, França no té un teatre de guerra,

França, però, no havia sofert una revolució; França havia anat a la guerra sense passar per la revolució. I de la guerra havien nascut obres tan considerables com *Claror* i *El foc*, de Barbusse; *La vida dels màrtirs*, de Duhamel; un dels volums de *L'ànima encisada*, el que duu el títol de *Mare i fill*, de Romain Rolland. Es a dir: els escriptors francesos havien sentit la guerra. Els escriptors espanyols —excepte els poetes Antonio Machado, Alberti, Quiroga Pla, Altolaguirre, etc.— no l'han sentida la guerra ni la revolució. I no l'han sentida —excepte uns pocs poetes: Gimeno-Navarro, Agustí Bartra, Ramon Vinyes...— els catalans.

En teatre ha passat el mateix. Quines obres ha produït la revolució? Quines obres ha produït la guerra? Crec que a Barcelona hi ha un Comitè Econòmic del Teatre. ¿Quines proves ha donat aquest Comitè d'haver sentit la guerra? ¿Què ha fet per posar el teatre al compàs de l'hora present, per a revolucionar-lo, per a dignificar-lo? Res, o gairebé res. Nosaltres tan sols recordem el *Danton*, de Romain Rolland, realitzat molt deficientment a Olympia, posat en escena amb indubtable bona voluntat, però amb poca intelligència. Valia la pena de consultar una obra que Paul Etell dedica a Fermí Gemier, crec que es titula *Propos de théatre*, però no n'estic segur, i en la qual es parla molt extensament de la *misse en scene* de *Danton*. La cosa hauria rutllat més bé.

I és que en el fons, en el teatre com en moltes altres coses, la Revolució tan sols ha estat una cosa externa, de pura fórmula.

No sabem si els nostres autors han escrit obres que s'adiguin amb el moment que tan intensament vivim, que s'allunyin de la carrinclona comèdia burgesa. Sabem, però, que hi ha moltes obres més dignes de figurar en els cartells que no pas les que hi figuren. Quina companyia castellana ha intentat posar en escena alguna de les obres del poeta Garcia Lorca? Adhuc pensant en el negoci, no hauria estat un mal negoci. ¿Qui ha parlat de representar *Fuenteovejuna*, de Lope, obra de noble entranya popular, francament revolucionària, que els russos interpreten sovint i que ara, traduïda per Jean Cassou i Jean Camp, es representa a París? ¿Qui —si exceptuem Assumpció Casals, la nostra gran actriu, i Josefina Diaz, que, en funció de comiat, en donà dues representacions al Tívoli— ha ressuscitat *Nuestra Natacha*? ¿Qui ha pensat en *La tierra*, un drama de López Pinillos en el qual l'autor evoca escenes de feudalisme i de misèria espantosa al camp andalús? ¿Qui ha pensat en *Santa Marina*, del poeta Angel Làzaro?

A més a més, per als actors catalans i castellans hi havia moltes altres obres que, llastimosament, han restat oblidades: *Càndida* i *El fill del diable*, de Bernard Shaw; *Els teixidors de Silñsia*, de Gerard Hauptmann; *La vaga*, de Galsworthy; *L'escala de seda*, de Chiarelli; *Donogo-Tonka*, de Jules Romains; *L'epidèmia*, de Mirbeau; *Els destructors de màquines*, de Toller; *L'inspector* i *El matrimoni*, de Gogol; *El professor Storidgin*, d'Andreiev, i *La moneda falsa*, de Gorki; obres de molt més alta qualitat literària teatral, més autènticament revolucionàries, que *Has vençut, Monatkoj!*, de Steimberg, representada al Teatre Circ Barcelonès, i amb les quals hauríem pogut palesar a la U. R. S. S. que coneixíem i estimàvem el seu teatre.

També podia haver-se representat alguna cosa d'Ibsen: *Els puntals de la societat* o *Un enemic del poble*, com exemple. I s'haurien pogut donar unes representacions de la *Farsa y licencia de la reina castiza*, de Valle Inclan, encara que a Carles Riba Valle Inclan li sembli un «camelo». I, en lloc de *Miss Virtud*, si hi hagués hagut un guiatge noble i autènticament revolucionari, haurien pogut estrenar obres de tanta envergadura com *La font* i *Dinamo*. —*The Fountain* i *Dynamo*—, d'Eugène O'Neill, i *El Metro* —*The Subway*—, d'Elmer L. Rice, ja conegut a Catalunya per la seva obra *El carrer* —*The Subway*—, té un to més accentuadament social— incorporada al teatre nostrat gràcies a la bona voluntat de Pius Daví.

I, ja que tants homenatges fem a Mèxic i tantes lloances li dediquem, ¿no podrien representar-se *Pàsurco 137* i *Trópico*, de Maurici Magdaleno, i *Justicia, S. A.*, de Joan Bustillos Oro, mexicans, obres d'una modernitat i una potencialitat veritablement notables?

En lloc d'això, en lloc de tot això, *La viuda alegre, La pipa de oro, El orgullo de Albacete, Luisa Fernanda, Jugar a casats*. Teatre d'abans del 19 de juliol? El mateix —insubstancial, mediocre— de després del 19 de juliol.

Es francament llastimós.

Escacs

Un final de partida singularíssim

per A. F. Argüelles

En el torneig de Mestres de Bèlgica del 1937, en una partida entre *O'Kelly* (blanques) i *Devos* (negres), s'arribà a la següent posició:

Negres: 15 peces

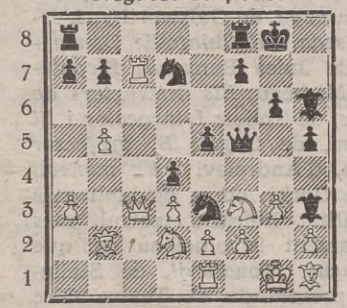

Blanques: 15 peces

Les blanques, que han de jugar, tenen un bon conjunt d'amenaces damunt del camp contrari, i realitzen, per tal de forçar el guany, un sacrifici de cavall, amb

1. C×d4

Que amenaça, ultra l'immediat 2. C×D i 2. Ce4 i la continuació, si les negres accepten el cavall, 2. D×d4, i 3. T×C o 3. Dh8 mat.

Però les negres sorprenen l'adversari amb un sacrifici de major envergadura, seguit d'una ofensiva contundent i decisiva.

1. ..... D×f2+!!
2. R×D Cg4+
3. Rf3

(Si 3. Rg1, Ae3 mat.)

3. ..... e4+!
4. R×e4,

(Si 4. d×e4, o bé C×e4, Ces mat.)

4. ..... Cdf6+!
5. Rf3 Ce5+
6. Rf2 Cfg4+
7. Rg1 Ae3 mat

E. PUIG I PUIG

El problema número 3 és una bella composició del Dr. E. Puig i Puig, problemista i finalista eminent, analític profund, jugador de primer rengle i organitzador infadigable.

Era el deixeble més destacat dels malaguanyats mestres Paluzie i Marín i a desgrat de la seva producció limitada és conegut universalment.

Ha esdevingut actualment una institució per als Escacs catalans sobretot per la seva actuació com a propulsor de les activitats escaquistes a la nostra terra, i la seva col·laboració no ha mancat mai quan li ha estat reclamada, a la premsa, a la tribuna, o per a aconsellar els que comencen. Ha estat campió de Catalunya en la partida, i campió mundial de solucions de problemes formant part de l'equip espanyol.

E. PUIG i PUIG
PRIMER PREMI
5.è Concurs Espanyol 1920
Negres: 12 peces

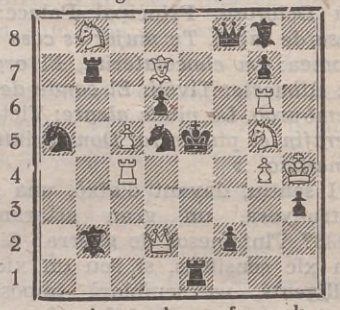

Blanques: 9 peces
MAT EN DUES

El professor Piccard, pioner de l'estratosfera vol explorar, ara, els grans fons submarins

EL professor Piccard ha concebut el projecte d'anar, a profunditats mai assolides fins ara, estudiar els misteris de la vida submarina. L'eminent físic ha aconseguit convèncer un comitè de tècnics de la possibilitat de dur a terme amb èxit la seva audaciosa empresa. Teòricament, ha de reeixir. Es per això que el «Fons nacional de la recerca científica, de Brusselles, que li ha permès les seves ascencions estratosfèriques, acaba de fer-li confiança una vegada més: ha posat a la seva disposició els mitjans financers necessaris per a encetar els treballs preliminars. Es a dir, l'estudi pràctic dels materials a emprar per a la construcció de l'esfera que ha d'ésser abandonada a ella mateixa en ple oceà i que, segons el seu inventor, ha de comportar-se a l'aigua de la mateixa manera que un esfèric en l'aire.

Segur, ara, de poder prosseguir els seus treballs sense cap inquietud quant a llur realització, el professor Piccard posa a punt en la calma del seu laboratori, a la Universitat de Bruselles, els detalls de la seva expedició, que promet de no ésser menys sensacional que les que ha realitzat a través dels núvols.

El professor compta començar els seus experiments pràctics en el curs de l'estiu del 1939. Però, abans, és possible que faci una mena d'assaig general en les aigües del llac Leman, on, entre Vevey i Lausanne, es troben fons de 300 metres. El professor s'emportarà després tot el seu material a bord d'un vaixell per a anar a les costes de les illes Canàries on les profunditats assoleixen 6.000 metres. El primer experiment serà fet a Cuit.

Si, com ho espera, l'èxit corona els seus esforços, el professor Piccard continuarà els seus experiments en el Pacífic, on existeixen fons de 9.600 metres. No podria ultrapassar-los per tal com la seva esfera serà construïda per a resistir a una pressió màxima de 10.000 metres, corresponent a una tona per centímetre quadrat.

El savi explica aquestes coses amb la mateixa calma, la mateixa simplicitat que si es lliurés a una experiència de laboratori. I no obstant, una vegada més, és la seva vida que exposarà. Està molt segur de les seves teories, tant com ho estava abans d'anar a arrencar els seus secrets a l'estratosfera. Però, què donarà la realització d'aquesta empresa audaciosa entre totes?...

Un paisatge gallec

ROSALIA

PER
REGINA OPISSO

S'ABOCÀ a la vida amb els seus ulls d'infant trist, sadollats en les fondes melancolies de la seva terra celta, i així començà a caminar.

Aquest infant és Rosalia Castro.

L'any passat s'escaigué els cent anys de la seva naixença, ocorreguda en les germanes terres de Galícia.

Es la dona més sensible del segle dinou: és una altíssima patriota que sap traduir, bellament traduir, els seus estats d'ànim, els seus amors, els seus turments en l'idioma dels seus pares, amb el verb que bressolà harmoniosament la seva vida.

Ara, veus isolades, perdudes en el tràgic panorama espanyol, segueixen lloant l'obra d'aquesta dona excepcional, gairebé d'infinita beatud dins la literatura un bon xic decadent del segle dinou ibèric.

L'altíssima poetessa neix i mor a Galícia, prop dels arbres que ella ha exaltat al llarg de les seves estrofes. El seu esperit dorm ran d'aquelles flors menudes que menaven llur inspiració. Rosalía és, per a Galícia, el que és per a Catalunya, Verdaguer i Maragall: el que és per a la Provença, Mistral. Es el poeta d'una raça, la fina i humanissima ploma que sap retrobar un poble.

Ja de molt menudeta, sent aquella adoració inestroncable per la naturalesa el tema cabdal dels seus poemes. Li plau extasiar-se davant el paisatge gallec, oint el murmuri llunyà de les gaites, dels càntics rústecs. Cap estampa, cap gravat, cap exòtica fotografia, no aconsegueix emocionar tant aquell infant com la visió de les ries, dels llocs ombrívols de verdor. Quan abandonà momentàniament Galícia per Madrid, s'acomiada d'aquest paisatge amb un dels seus versos més famosos i populars:

"Adios ríos, adios fontes..."

Mais ve qu'o meu corazón
eun-ha rosa de cen follas,
y cada folla un-ha pena
que vive apegada n'outra.

Quitas un-ha, quitas duas,
Penas me quedan de sobra.
Oxe des mañan corenta,
Desfolla que te desfolla...

¡Oh corazón m'arrincaras
Des qu'as arrincares todas!

Així, mentre les altres noietes juguen amb les nines, ella corre pel camp cercant papallones i fent ramells de roses boscanes, la seva flor preferida, talment com una nena d'un gravat de novella romàntica, o d'un "Album de las familias".

Rosalia no sabia jugar com les noies. Ella mateixa ho diu: "¿Per què he d'ésser jo així? ¿Per què no m'ha de plaure i riure com les altres nenes? Es el drama punyent d'una infància sense infància.

Ella no podia jugar, perquè duia dins la primera estrofa infinita del seu primer vers, que havia de consagrar-la com la cabdal poetessa hispànica.

Pateix de "morriña", la malaltia de l'enyorament. No pot romandre temps ni a Santiago de Compostela. Arreu sent la nostàlgia de la seva casa pairal. No pot restar massa hores sense la quotidiana i fragant visió de l'horta, dels pinars gallecs que envolten la seva llar patriarcal, augusta, silenciosa. Dona sense massa amors, poc amiga d'obrir el seu cor perfumat als homes, quan parla ho fa als ocells, a les flors, al blau intens del cel que cobricella la seva pàtria. No pot sofrir la pluja constant de Santiago, el monòton regalimar de les canaletes, el so constant de les mil campanes de la ciutat de l'Apòstol: necessita, per viure, la claror de les ries i el ritme tranquil, sempre grandiós, del camp. Tots els seus versos són, doncs, una bella elegia del camp, un tribut a la naturalesa. Quan parla d'amor ho fa a l'ombra amorosa d'un arbre cobert de flors. A l'estimat només li demana això:

"Llévame a aquela fonte cristaiña
Onde xuntos bebemos..."

Somniadora, nostàlgica, amb el seu llavi fi i la seva boca excessivament gran, amb els seus ulls negres i les seves celles dibuixades amb una intensa pinzellada obscura, Rosalia de Castro va a Madrid, rutilant farell de les aspiracions provincianes. Tothom l'admira, tothom està per a ella. Es l'esdeveniment literari de l'any. Ella, pura, noble, s'escapa a tota classificació literària i romàntica, ni naturalista, ni tan sols realista; simplement ella, Rosalia de Castro, la poetessa del vell recó de Patron. Bécquer li llegeix els poemes, s'aconsella en ella i l'anomena la seva "germana espiritual".

Any de Madrid. Alegries i fondes tristeses per la nova escriptora provinciana, en el transcurs del qual coneix l'elogi i la fuetada implacable de la crítica. El seu millor crític, Murguia, esdevindrà, més tard, el seu amor. Casament, amb dolors i amb poques alegries, fracàs sentimental...

La poetessa de les roses, de les ries, del Sar, és, simplement, una pobra dona. Només troba pau en aquell recó on ha nascut, prop d'aquella terra que ella mateixa conrea per donar una mica de pa a aquell fills que lentament veu desaparèixer per sempre del seu costat. Enmig d'aquestes dissorts, que taquen de negre la fina transparència del seu paisatge, Rosalia escriu el seu darrer llibre, "A orillas del Sar". Es l'última evocació nostàlgica de la ria, musa dels seus poemes. Són els seus darrers somriures, els més clars, els millors...

L'avi que cercava el seu net

Quants i quants dies han transcorregut des d'aquells en què jo, tots els matins, camí de les nostres avançadetes, a la recerca de notícies i d'impressions, veia a aquell vellet que, assegut damunt un pedris de la carretera que va de Barbastre a Osca, tenia els ulls fits carretera amunt, per on havia marxat el seu nét al front!

Quants i quants dies han transcorregut i mai no he pogut oblidar a aquell home tremolós per la vellesa, la testa coberta amb una boina descolorida, recolzades les mans ossoses en el gaiato, damunt les quals reposava la seva barbeta mal afaitada!

Tots els matins, aquell vellet, quan jo encreuava la carretera per la qual avançaren tan triomfalment els nostres milicians, el vellet em pregava:

—Si veus el meu nét, abraça'l; digues-li que no deixi d'ésser un home, que lluiti amb braó contra els criminals feixistes, que no els perdoni... Jo, aci, l'espero.

Al meu retorn de les trinxeres, camí de Barbastre,

Menjava amb gran dalit un troç de pernil i una llesca de pa

Assegut damunt d'un pedris de la carretera que va de Barbastre a Osca...

RECORDS D'UN CORRESPONSAL AL FRONT

PER MÀXIM SILVIÓ

veia altra vegada el vellet, i aleshores li parlava del seu nét, un valent minyó que lluitava a menys de dos quilòmetres d'Osca, i li tornava, amb emoció, l'abraçada del jove milicià, de la qual era jo portador tots aquells matins d'estiu.

Durant una estoneta parlàvem del nét i jo contava a l'avi, les facècies del minyó. Però, un dia, fent un gran esforç, em vaig veure obligat a mentir quan el vellet va preguntar-me amb delit:

—Has vist al meu noi? Com està? Es valent?

El nét, aquell minyó que un matí d'agost, nimbat pels raigs d'un sol de foc, va marxar camí d'Osca, havia caigut per a sempre més al cementiri de Loporzano.

Quants records em desperta aquest poblet!

Les meves incursions per altres fronts d'Aragó, varen

allunyar-me d'aquella carretera d'Osca. Quan passades unes setmanes vaig tornar al front de l'Alt Aragó, ja feia fred. La neu cobria amb el seu mantell blanc les terres clapades per velles oliveres. Les trinxeres eren bassals d'aigua i un fang lliscós s'obria sota la pressió de les nostres gruixudes sabates.

Una altra vegada vaig tornar a veure a aquell vellet, assegut al mateix pedrís, sota la pluja menuda, o bé aguantant els borrallons de neu, i una altra vegada em donava el mateix encàrrec pel seu nét, encàrrec que jo no podia ja complir! I quan tornava de les avançadetes properes a Osca, em feia la mateixa pregunta:

—Has vist al meu nét? Es porta com un home?

... ...

Avui, un bon amic que ha arribat del front d'Osca, m'ha donat una mala nova.

—¿Saps aquell vellet que tan adolorit i esperançat a la vegada, esperava el seu nét assegut damunt un pedrís d'aquella carretera que tantes vegades vares creuar?

—Sí; el recordo —he dit jo.

—Doncs, bé: és mort.

Uns moments de silenci, dolorós i evocador, ha seguit les paraules del meu bon amic. Després, aquest ha prosseguit:

—Darrerament havia perdut l'enteniment. Anava per les avançadetes properes a Osca preguntant pel nét als soldats que trobava en el seu tràgic peregrinatge, i en tots els cementiris escarbava la terra, puix que tenia la temença que havia mort.

Així ha passat més d'un any, gairebé un any i mig. Fa poques setmanes, una forta nevada el va sorprendre al cementiri de Loporzano. Algú li havia dit que en aquell lloc havia mort el seu nét, i allí va morir ell també. De pena i de fred.

La neu va ésser el seu sudari. "Pobret —ha seguit dient el meu amic—, feia pena veure'l! El rostre arrugat, amoratat; els ulls entelats; les mans glaçades, agarrotaven el gaiato amb el qual removia la terra, buscant les despulles del seu nét, que feia més d'un any que havia mort defensant la independència i la llibertat de la nostra terra".

Pot més la gana que res

Quan els guàrdies d'Assalt i les nostres milícies, avui convertides en Exèrcit regular, varen entrar a Monte Aragón, tots els facciosos que defensaven aquell vell monestir —els catòlics feixistes han convertit en fortaleses les esglésies i convents— havien fugit d'aquell lloc. Caps, oficials, soldats, tots, tots, amb aquell maleït rector de Siétamo, que va canviar el solideu per un casquet militar, la sotana per una "granota" i els rosaris per una pistola.

Els guàrdies d'Assalt no varen trobar dintre el recinte del monestir de Monte Aragón sinó un soldat que, mig atordit, assegut en uns taulons, menjava amb gran delit un tros de pernil i unes llesques de pa.

—Què fas ací? —li preguntaren.

—Menjar —va respondre, sense deixar de rosegar el pa i donar queixalades al pernil.

—I els teus companys?

—No sé pas on són. Jo no he volgut anar amb ells, tenia massa gana. Fa tants dies que no havia tastat el pa! Es tan bo aquest pernil!

Després va dir que a Monte Aragón s'agonitzava lentament; que el seu menjar eren unes patates, raïm, ametlles i res més; que feia tres dies que ni patates, ni ametlles, i que de tant en tant els donaven uns trossets de pa pastat sense llevadura i algunes conserves que l'aviació deixava caure a la posició quan podia, i això era molt de tard en tard.

—Anit —va afegir el soldat famèlic— amb molts treballs va arribar al monestir una camioneta amb quelcom de menjar: pa, pernil, xoriço, llaunes de pebrot...

—I per què no has fugit amb els teus companys? —van dir-li els minyons d'Assalt que valerosament varen conquistar Monte Aragón.

—Perquè tenia molta gana; més que gana: fam.

I aquell soldat, mig atordit, reia, reia, tal vegada content de la seva alliberació.

Visiteu la nostra Secció de
SASTRERIA A MIDA
E. C.
MAGATZEMS ALEMANYS
LA CASA QUE VEN A MES BON PREU DE BARCELONA

El tipus

Mae West

triomfarà definitivament al llenç

●

Podria ésser que aviat assistíssim a una petita revolució en la silueta de les *stars*.

Es que el públic americà ho reclama? El cert és que s'exigeix a les reines del cinema una mica més de formes i una talla més elevada. Doncs: un augment de pes.

I míster Donald Loomis, que és el cap de la secció mèdica d'una gran editora, ha declarat que veurem aviat dametes joves pesant una seixantena de quilos i mesurant 1 metre 70. Evidentment, no es tracta pas encara de campiones del pes fort.

Però si considerem que fa uns deu anys la moda al llenç exigia artistes d'un metre 65 al màximum, i de 55 quilos tot el més, constatarem que s'han fet grans progressos. O el contrari. Que tot és relatiu.

Vedettes franceses...

...a l'escala de Hollywood

Els francesos tenen un sentiment del patriotisme sovint exagerat. Es amb raó que els qualifiquen de vegades de xovinistes. No poden sofrir que es critiqui el que es fa a casa d'ells. Ni que es digui que a l'estranger existeixen valors superiors als seus.

Ara mateix, un crític de cinema parisenc s'ha entretingut a cercar equivalències franceses d'artistes de Hollywood.

—No hi ha —ha exclamat amb ingènua seguretat— una "star" americana de la qual no es pugui descobrir l'equivalent a França. I ha arreglerat una sèrie d'exemples més o menys convincents.

La fascinadora Joan Crawford no evoca amb el seu rostre de trets tan accentuats, el seu cos admirablement proporcionat, la francesa Mireille Balin?

Kay Francis passa per ésser la dona més elegant de Hollywood. Es fa admirar el seu port, la seva "aisance"... Marcelle Chantal no posseeix idèntics dons?

I Marlene Dietrich? França en té una, també. Encara que no ens n'hagués-sim adonat. Edwige Feuillère té un encis tan torbador com l'"àngel blau".

Amèrica ha hagut de cercar a Mèxic l'exòtica Dolores del Río. Si els francesos posessin al servei de Jacqueline Francell els recursos de la fotografia, aquesta no oferiria el seu encis de bruna autèntica, tan rar d'ençà que el llenç és submergit per l'ona rossa?

Existeix una diferència tan gran entre la gràcia entremaliada de Maureen O'Sullivan i la de Paulette Dubost? Entre la fantasia plena d'humor de Mirna Loy i de Mona Goya?

I entre els homes? La diferència és encara menys gran.

La fantasia bohèmia, l'elegància desimbolta de Gravey, no evoquen les de Robert Montgomery?

I quina diferència hi ha entre la joventut, l'encisadora follia de Robert Young i de Pilerre Brasseur? I per què no parlar de Roland Tontain? Cap calent, acròbata, rude i bon minyó, és el perfecte Cagney francès.

Els èxits de Dick Powell són incomptables. El seu físic encisador, els seus posats alhora tímids i audaciosos, la seva veu agradable, l'han imposat a tot arreu. No són aquestes les característiques d'Henry Garat?

Bing Crosby, "vedette" dels discos i de la ràdio, no és un gran actor. Però la seva veu càlida i profunda, dolçament avellutada, fa oblidar la feixuguesa del seu joc. Tino Rossi, l'heroi de "Marinela", té les mateixes virtuts i defectes.

L'elegant Frederic March no es pot oposar al sempre simpàtic Jean Murat? William Powell, que personifica la flema, a Jules Berry?

I el crític guarda per al final dues equivalències remarcables: dos actors francesos, dos actors americans, en els quals crema la flama i el joc dels quals porta la marca d'una intellectualitat diversament utilitzada... Leslie Howard i Pierre Blanchar, Paul Muni i Charles Boyer.

En fi, afegim nosaltres, qui no s'acontenta és perquè no vol.

UNA GREU CONTROVERSIA

CLARK Gable haurà de treballar molt si vol reconciliar-se amb el públic britànic. Els aficionats anglesos, en efecte, no li tenen gaire simpatia d'ençà de la seva creació de «Parnell», el líder irlandès que, el primer, aconseguí fer prendre cos a la idea de la independència irlandesa.

I la desaprovació marcada pels anglesos no es refereix ni a l'assumpte —es tracta d'un irlandès— ni a la interpretació del personatge. Tot es resumeix a una qüestió de barba.

Parnell, com molts contemporanis seus de la fi del segle XIX, portava una barba molt important. Gable-Parnell es presenta al llenç el mentó ben afaitadet, el llavi superior ombrat tan sols per un bigotet. Heretgia! Fa mesos que el film s'estrenà i l'emoció encara no s'hà calmat. «Què haurien dit els americans si els haguessin presentat un Lincoln imberbe?», s'indignen els periodistes anglesos. Si, però de Lincoln només han filmat la seva vida política. I Parnell, alhora que polític, era un amant i supedità la seva carrera a una dona: Kitty O'Shea, la qual cosa és l'acció principal del film.

Escenes apassionades jugades per un heroi barbut riscaven de provocar les rialles femenines, han pensat, amb certa raó, els realitzadors del film criticat... No era això suficient per a suprimir-la, aquesta famosa barba?

Imp. Rubí - Diputació, 204 - Telèfon 34307

GRETA GARBO ha fet parlar novament la Premsa del món. Ha estat a Itàlia, on diuen que anava a casar-se amb un director d'orquestra. Pot ésser, com pot ésser, tot plegat, un viatge de propaganda. Perquè les «stars» del cinema necessiten, d'aquella, tant com qualsevol específic...

GLADYS SWARTHOUT és una cantant que la Paramount llençà *com una troballa per al llenç, similar a aquella deliciosa Jeannette Mac Donald. I Gladys, per a «preparar» el terreny a la seva presentació, tampoc no oblidà de fer-se retratar, així, per a que el món vegés que tot, en ella, no era solament veu, sinó que també hi havia figura... Perfectament d'acord, oi?*

← Noies de conjunt. La sal i el pebre dels films arrevistats americans... i europeus.